

Aktivitetskort på nätet

En studie av förändrade rutiner för verksamhetsrapportering och dess konsekvenser för föreningslivet

Josef Fahlén, Joakim Lindgren, Magnus Ferry, Ola Lindberg

Pedagogiska rapporter från Pedagogiska institutionen
Umeå universitet 2016, Nr 94

Innehåll

Inledning	1
Bakgrund	4
Syfte och frågeställningar	7
Tillvägagångssätt.....	7
Urval av föreningar	7
Urval av intervjupersoner	9
Genomförande.....	11
Dataanalys	11
Resultat.....	13
Allmänna erfarenheter av ApN.....	13
ApN som verktyg för verksamhetsrapportering	18
Upplevda problem.....	21
De små visavi de stora föreningarnas särskilda erfarenheter.....	26
Särskilda erfarenheter från föreningar som erbjuder okonventionella aktiviteter i relation till föreningar som erbjuder traditionella aktiviteter	29
ApN i ordförandens, administratörens och aktivitetsledarens olika perspektiv	33
Slutsatser	35
ApN och föreningars organisation	36
ApN och föreningars ledning.....	38
ApN och föreningars strategiska arbete.....	39
ApN och föreningars löpande arbete	40
Avslutningsvis	41
Referenser	44

Inledning

Den här rapporten är en delrapport från forskningsprojektet "Barn och ungdomars fritidsvanor – 'Aktivitetskort på nätet' som beslutsunderlag för fördelningspolitik och styrning". Delrapportens fokus är riktat mot 'Aktivitetskort på nätet' (ApN) som administrativ reform och dess påverkan på och konsekvenser för de föreningar som använder systemet för rapportering av sin verksamhet till kommuner som redovisning för tilldelning av det kommunala bidraget 'Lokalt aktivitetsstöd' (LOK-stöd). Delstudien handlar på så sätt om implementering i allmänhet och om mottagarnas (föreningarnas) upplevelser av och syn på hur implementeringen påverkar deras verksamhet i synnerhet. Därigenom ansluter delstudien sig till det forskningsfält som intresserar sig för hur föreningslivet/civilsamhället/den tredje sektorn i allmänhet allt mer kommit att involveras som producenter och leverantörer av välfärdsrelaterad service (för översikter av de senaste decenniernas utveckling av förhållandet mellan stat och civilsamhälle, se Johansson, 2005; Johansson, Kassman, & Scaramuzzino, 2011; Lundström & Wijkström, 2012; Wijkström, 2012; Österlind & Fahlén, 2015). Mer specifikt ansluter den sig till den forskning som studerar föreningar som implementerare av politiskt beslutade program, projekt och interventioner (se till exempel Plowden, 2003; Reuter, Wijkström & von Essen, 2012; Stenling & Fahlén, 2014).

Det den typen av forskning har visat är hur civilsamhällets och föreningslivets roll och funktion har förändrats från att tidigare handlat i huvudsak om opinionsbildning, att agera språkrör för intressegrupper, och att arrangera aktiviteter för sina medlemmar, till att på senare tid allt mer förväntas leverera tjänster mot ersättning för andra än sina medlemmar. I denna process har mer allmänt hållna anslag och subventioner från stat, kommun och landsting ersatts av mer specificerade bidrag som betalning för utförda uppdrag. Med detta har följt ökade krav på motprestationer men också på redovisningar av hur motprestationerna utförs, med vilka resultat och till vilken resursanvändning. En viktig beståndsdel i detta sätt att på samma gång aktivera medborgarna och kontrollera det allmännas utgifter har blivit att mäta, kontrollera, följa upp och utvärdera värdet av de motprestationer som föreningslivet kan mönstra – att väga insats mot utfall. Motprestationerna krävs för att avsändaren ska kunna motivera sitt stöd gentemot skattebetalare och konkurrerande mottagare, medan kontrollerna av hur stödet används och vilket utfall det ger behövs för att tillfredsställa krav på ansvarighet, transparens och redlighet.

På idrottens område har denna utveckling varit särskilt tydlig (Fahlén & Stenling, 2015). Relativt ovillkorade blockanslag och generella stödsystem har kompletterats

med specificerade uppdrag och detaljerade uppföljningar av nyckeltal (Fahlén & Karp, 2010). På den statliga nivån har det förstnämnda (specificerade uppdrag) tagit sig uttryck i tidsbegränsade och projektbaserade utvecklingsprojekt såsom Handslaget, mellan 2002 och 2006. I Handslaget regeringen sköt regeringen till 1 miljard kronor utöver ordinarie anslag, för att uppmuntra idrottsorganisationer att intensifiera samarbetet med skolan, investera mer i flickors idrottsdeltagande, delta i arbetet mot alkohol, tobak och droger, samt bidra till att minska kostnaderna för idrottsdeltagande. Det övergripande syftet med Handslaget var att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar (Riksidrottsförbundet n.d. a). I projektet uppmanades idrottsföreningar att söka bidrag för aktiviteter som korresponderade mot dess syfte. Handslaget efterträddes av Idrottslyftet mellan 2007 och 2011. I detta projekt tillsköt regeringen 2 miljarder kronor utöver ordinarie anslag för att idrotten skulle vidga sin rekrytering och motverka tidiga avhopp (Riksidrottsförbundet n.d. b). Projektets grundläggande idé var igen att stimulera utveckling genom att låta föreningar söka bidrag för aktiviteter som strävade mot projektets målsättningar. Efter 2011 har Idrottslyftet fortsatt som mer eller mindre permanent utvecklingsverksamhet med hjälp av ett särskilt regeringsanslag om 500 miljoner kronor per år.

Det sistnämnda (uppföljningar av nyckeltal) har tagit sig uttryck i först och främst tydliga kriterier för uppföljning av utfallet av de aktiviteter som anordnades och finansierades inom ramen för ovannämnda projekt, men än mer tydligt i det uppdrag som Centrum för idrottsforskning fick av regeringen 2009 att utveckla och implementera ett system för uppföljning och kontroll av hur det statliga stödet till idrotten används och vilka resultat som uppnås (Prop. 2008/2009:126). Tankemodellen är att idrotten, som många andra ideella föreningsverksamheter som också erhåller stöd från stat, kommun och landsting, på ett mer tydligt sätt ska bidra till samhällsutvecklingen. För idrottens del gäller det primärt i form av ökad folkhälsa, demokratisk fostran och tillväxt/underhållning (SOU 2008:59), men också i termer av ökad etnisk och social integration, minskad brottslighet och läsförståelse (Stenling, 2014). För att säkerställa att idrotten lämnar dessa bidrag är det viktigt att granska dess verksamhet i allmänhet, och dess resursanvändning i synnerhet. Det vill säga att säkerställa att skattebetalarnas pengar används effektivt och för avsedda ändamål. Det bärande argumentet är att eftersom idrotten erhåller statligt stöd måste den också inkluderas i större politiska diskussioner om offentliga utgifter och om huruvida utfallet motsvarar insatserna. För att legitimera användning av skattemedel är det också viktigt att aktiviteterna omfattar så många deltagare som möjligt då det inte anses försvarbart att allokera resurser till särskilda intressegrupper. Det är också det argumentet som ligger till grund för parollen "Idrott åt alla" och för de utvecklingsprojekt som beskrivits ovan.

I syfte att granska och utvärdera idrottens verksamhet i allmänhet och dess resursanvändning och måluppfyllelse i synnerhet lanserades därför Centrum för idrottsforskning, på regeringens uppdrag, ett så kallat indicatorsystem 2010. Ett sådant efterfrågades i båda de två senaste offentliga utredningarna av statens stöd till idrotten (SOU 1998: 76; SOU 2008:59) och av Riksrevisionen (2004). Med hänvisning till ett bristfälligt kunskapsläge, obefintliga utvärderingsrutiner, brist på transparens, och svag kontroll över de offentliga utgifterna skapades ett reguljärt och långsiktigt utvärderingssystem av det statliga stödet till idrotten (Centrum för idrottsforskning, 2011). Den utgångspunkt som systemet vilar på är att uppföljning och vetenskapligt grundade analyser av tidigare initiativ, interventioner och åtgärder ska bilda underlag för beslut om framtida initiativ, interventioner och åtgärder. Det vill säga, kunskap om utfall av tidigare åtgärder ska bidra till framtida kvalitetssäkringsåtgärder.

Uppföljningen, eller indicatorsystemet som det också kallas, tar avstamp i motiven till statens stöd till idrotten såsom de anges i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet (1999: 1177). Indicatorsystemet består av 22 indikatorer, fördelade över fem målområden (Centrum för idrottsforskning, 2015):

1. Idrotten som folkrörelse
2. Idrottens betydelse för folkhälsan
3. Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande
4. Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik
5. Idrotters internationella konkurrenskraft

Ambitionen med ApN, att följa upp och granska ideella föreningars verksamhet, aktiviteter, resursanvändning och måluppfyllelse är alltså varken en isolerad eller en lokal (kommunal) företeelse. Den ingår i såväl "den nya offentliga styrningsmodellen", som utgår från tydliga målsättningar och krav på resultat, som i "det nya utvärderingssamhället", i vilket behov av att mäta, utvärdera och skapa kunskap om huruvida olika typer av reformer eller insatser (ofta politiska och administrativa) är effektiva i sina strävanden att infria sina föresatser. I den ingår också, som tidigare nämnts, en strävan efter att involvera ideella föreningar som producenter och leverantörer av välfärdsrelaterad service, men också efter att ideella föreningar ska känna större ansvar för att styra sin utveckling i önskad riktning och själva kunna leverera information till lämpliga instanser om att så görs. Det är med denna utveckling som bakgrund som både den administrativa reform ApN utgör som ambitionen att studera dess effekter ska förstås. Det gäller i synnerhet det sistnämnda, det vill säga hur föreningars verksamhet påverkas av införandet av ApN.

Innehållet i föreliggande rapport är disponerad enligt följande: Inledningsvis ges en bakgrund till ApN som projekt och administrativ reform, därefter preciseras studiens syfte och frågeställningar för att sedan övergå till en redogörelse för studiens tillvägagångssätt. I det efterkommande avsnittet redovisas studiens huvudsakliga resultat som slutligen analyseras och diskuteras i ett avslutande avsnitt.

Bakgrund

ApN är inte ett indicatorsystem som det som skapats för att följa upp det statliga stödet till idrott. Däremot kan det betraktas som ett första steg i den riktningen. ApN är ett digitalt gränssnitt och en databas för ideella föreningars inrapportering av aktiviteter till kommunen för erhållande av så kallat lokalt aktivitetsstöd, samt för kommunens administration och utbetalning av detsamma. Lokalt aktivitetsstöd är många kommuners största kontanta bidrag till ideella föreningsverksamheter och betalas vanligen ut två gånger årligen (vissa lokala avvikelser förekommer i termer av ett större antal utbetalningstillfällen). Bidraget hanteras vanligen av kommunens fritidsnämnd och fritidsförvaltning, eller motsvarande instanser (beroende på den kommunala organisationen), och baseras på närvaro och aktivitet bland föreningens medlemmar. För att erhålla bidraget måste varje enskild förening rapportera in korrekta uppgifter till kommunen om deltagarnas namn och personnummer, samt om aktivitetens typ, datum, tidpunkt och omfattning.

ApN har på så sätt två syften. För det första att tillse att regelverket bakom aktivitetsstödet tilldelning följs och att stöd inte betalas ut till föreningar på felaktiga grunder. Detta var också huvudargumentet för systemets införande – att peka på de vinster som kan göras genom att föreningar genom ApN hindras rapportera in närvaro felaktigt. För det andra, och kanske viktigaste, syftar systemet till att underlätta föreningars administrativa arbete med inrapportering av bidragsberättigade aktiviteter till kommunen, och kommunens administrativa arbete med hanteringen av dem.

I Umeå kommun (som tog initiativ till, ansvarade för utformningen av, och var först ut att implementera systemet) sköttes denna rapportering, innan systemets införande, med hjälp av så kallade närvarokort som varje förening fyllde med uppgifter om deltagare och aktiviteter och som därefter skickades in till fritidsförvaltningens administratörer (Fritidsnämnden, 2005). Dessa administratörer räknade samman föreningarnas uppgifter på en redovisningsblankett med uppgifter om antal sammankomster, närvaro och typ av verksamhet. Redovisningsblanketten skickades sedan till Föreningsbyrån för ekonomisk utbetalning till föreningarna. Enligt Umeå

fritids egna beräkningar tog denna administration uppskattningsvis 800 arbetstimmar årligen i anspråk, vilket motsvarar ungefär fyra månaders heltidsarbete.

Dessutom krävde de kommunala revisorerna bättre kontroll av utbetalningarna (på samma sätt som Riksrevisionen krävde när det gällde det statliga stödet). Det vill säga av att de bidrag som betalades ut var berättigade – att de delades ut till föreningar som, med sina aktiviteter, uppfyllde de kriterier och det regelverk som ligger till grund för bidraget. Innan systemet infördes utfördes dylika kontroller av endast cirka fem procent av de föreningar som ansökte om bidrag (Fritidsnämnden, 2005). Detta arbete sköttes dessutom manuellt genom att handgripligen lägga ut ett antal närvarokort på golvet för att upptäcka eventuella felaktigheter i form av till exempel så kallad dubbelrapportering.

Utvecklingen av ett digitalt system för att ersätta denna hantering startade med en uppmaning av Umeå kommuns dåvarande kommundirektör Jan Björinge till Lars Klefbohm, tjänsteman vid Umeå fritid, att effektivisera verksamheten. I samband med detta beslutade Fritidsnämnden ”att ur utvecklingsanslaget avsätta 250 000 kr för framtagande av en rutin för redovisning av aktivitetsbidraget via nätet” (Fritidsnämnden, 2005, s. 14). Vidare godkändes vid samma tillfälle en årlig driftskostnad på 5000 kr. Efter en testkörning med några utvalda föreningar lanserades systemet 1 juli 2006 och blev från och med den 1 januari 2009 den enda giltiga redovisningsformen för aktivitetsstöd för Umeå kommuns föreningar (Fritidsnämnden, 2014a; Umeå kommun, 2015). ApN har sedan dess helt ersatt den tidigare manuella administrationen.

Initiativet rönade tidigt stort intresse nationellt och i och med utmärkelsen ”Guldlänken” (Guldlänken delas ut till ”den mest innovativa e-förvaltningsutvecklingen till nytta för medborgare och företag”, Guldlänken, 2015), som delas ut av Sveriges Kommuner och Landsting samt VINNOVA i samverkan med E-delegationen och konferensen Offentliga Rummet, började fler och fler kommuner att höra av sig med intresse för att använda systemet. Per dags dato är 35 kommuner anslutna och fler tillkommer regelbundet (Umeå kommun, 2015). Samtal har också förts med Riksidrottsförbundet (RF) under de senaste åren om att implementera systemet nationellt (Fritidsnämnden, 2011). Dock har vissa svårigheter med samarbete mellan ApN och RF:s IT-system IdrottOnline hittills gjort att detta ännu inte kunnat realiseras.

Att använda ApN innebar till en början att tränare och föreningar rapporterade in genomförda aktiviteter på en websida som kommunen upprättat för ändamålet. Under första halvan av 2013 lanserades en så kallad app för smartphones för att ytterligare

förenkla rapporteringen och för att möjliggöra rapportering i anslutning till varje träningstillfälle (Fritidsnämnden, 2014a). Andra utvecklingar av systemet som kommit till är exempelvis att kunna registrera närvaro utan internetanslutning, vilket underlättar för aktiviteter långt utanför tätbebyggda områden eller i idrottshallar med dålig mobiltäckning. Dyliga utvecklingar av systemet genomförs av Umeå kommun på initiativ från såväl användare av systemet som andra kommuner. Förutom kostnader för dessa systemutvecklingar betalar de anslutna kommunerna en licensavgift för som baseras på kommunens storlek. Exempelvis betalar en mindre kommun som Lycksele 1000 kr månatligen medan en kommun som Malmö betalar 7000 kr månatligen. I denna licensavgift ingår också support.

För de kommuner som anslutit sig till ApN finns också möjlighet att anpassa systemet till de lokala regelverk som gäller i de olika kommunerna. I dessa fall krävs en viss utveckling av systemet som görs i Umeå. Från och med 2015-01-01 infördes till exempel en fyraveckorsregel för rapportering i ApN i Umeå. Regeln innebär att "en aktivitet som genomförs dag ett ska vara rapporterad senast dag 28" (Fritidsnämnden, 2014a, s. 1). Initiativet till denna regel kom från tre kommuner, Haninge, Kungsbacka och Sundbybergs kommun som sedan en tid tillämpat tidsbegränsning för registrering av närvaro.

Vid sidan om en förenklad hantering av aktivitetsrapportering och kommunal administration kan anslutna kommuner också använda de data som skapas i databasen via mjukvaran Qlikview (viktigt att notera är dock att de data som lagras i databasen är de uppgifter som föreningar rapporterat in och inte enbart de aktiviteter som slutligen beviljats bidrag. I Qlikview skiljs således inte bidragsberättigade bidrag ut från de som inte är bidragsberättigade. Föreningar som medvetet eller omedvetet rapporterar aktiviteter de inte har rätt till bidrag för – till exempel flera aktiviteter samma dag eller samma deltagare i olika föreningar vid samma tidpunkt – syns fortfarande i Qlikview medan de alltså i slutändan hindras från utbetalning av systemet baserat på kommunernas bidragsregler). Idén är att anslutna kommuner själva ska kunna ta fram uppgifter om föreningars aktiviteter (datum, tid, typ av aktivitet, förenings, lokal) och medborgarnas deltagande (kön, ålder och bostadsadress) på aggregerad nivå som underlag för politiska beslut.

På så sätt ansluter sig också ApN's designmässiga grunder till den tankemodell som återgavs i rapportens inledning – att de uppgifter som uppföljningen genererar också ska omsättas till kunskap och användas som underlag för framtida kvalitetssäkringsåtgärder. I denna rapport är det en analys av implementeringen av detta system som rapporteras. Mer specifikt är fokus riktat mot en av systemets

huvudsakliga användare – föreningarna – och mot de konsekvenser de upplever att införandet har fört med sig.

Syfte och frågeställningar

Denna delrapport syftar till att skapa kunskap om hur idrottsföreningars organisation, ledarskap och verksamhet påverkas av den digitalisering av verksamhetsrapportering som införandet av ApN har inneburit. Då en av digitaliseringens ambitioner är att underlätta föreningars administrativa arbete har en av forskningsprojektets intentioner varit att undersöka hur dessa ambitioner fallit ut samt vilka eventuellt andra konsekvenser av digitaliseringen föreningar upplever. Genom att studera avsedda och oönskade konsekvenser var målsättningen att skapa kunskap om hur de förändrade administrativa rutinerna och den kunskap de genererar påverkar föreningars strategiska och löpande verksamhet.

Tillvägagångssätt

Urval av föreningar

För att undersöka detta genomfördes intervjuer med ett strategiskt urval av föreningsföreträdare (styrelseledamöter, anställda, aktivitetsledare). Urvalet av föreningar vägledades av ambitionen att skapa en bred och mångfacetterad bild av föreningars upplevelser, erfarenheter, möjligheter och svårigheter med digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen. Urvalet gjordes ur de föreningsregister som hålls av de kommuner som medverkar i forskningsprojektet. De föreningar som valdes ut är därtill föreningar som ansöker om bidrag för föreningsledda aktiviteter i de aktuella kommunerna.

Med målsättningen att skapa ett brett och mångfacetterat urval skapades ett antal kriterier för urval. Dessa kriterier togs fram i samråd med forskningsprojektets styrgrupp i vilken en representant från varje deltagande kommun samt Riksidrottsförbundet deltagit. De bygger också på forskning om föreningstyper som visat hur föreningars olika karaktärsdrag har betydelse för deras benägenhet, vilja och kapacitet att svara mot förändringar i omgivningen (t.ex. Fahlén & Sjöblom, 2012; Garrett, 2004; Harris, Mori & Collins, 2009; May, Harris & Collins, 2013; Nichols, Padmore, Taylor & Barrett, 2012; Reid, 2012; Skille, 2011; Stenling and Fahlén, 2014;). Det den typen av forskning mer specifikt har kunnat visa är hur till exempel föreningars ålder, lokalisering, storlek, specialiseringsgrad, typ av aktiviteter, huvudsakligt fokus, och intäkter har betydelse för på vilket sätt de förhåller sig till externt formulerade uppdrag, policyer, målsättningar och regler.

Ovanstående ambitioner, att skapa ett brett och mångfacetterat urval, samt den kunskap om föreningstyper som presenteras ovan resulterade i följande urvalskriterier:

- Föreningens ålder: nybildade föreningar – etablerade föreningar
- Föreningens lokalisering: föreningar lokaliserade i kommunens centralort - föreningar lokaliserade i mindre samhälle eller glesbygd; föreningar lokaliserade i socialt utsatta områden – föreningar lokaliserade i socialt välsituerade områden
- Föreningens storlek: stora föreningar – små föreningar (i termer av antal medlemmar); föreningar som erhåller mycket lokalt aktivitetsstöd – föreningar som erhåller lite lokalt aktivitetsstöd
- Föreningens specialiseringsgrad: flersektionsföreningar – en-sektionsföreningar
- Föreningens aktivitetstyp: föreningar med traditionella aktiviteter – föreningar med icke-traditionella aktiviteter i termer av för icke medlemmar, icke-återkommande och icke-ledarledda eller dylikt; föreningar med enbart individuella idrotter på repertoaren – föreningar med enbart lagidrotter på repertoaren
- Föreningens huvudsakliga fokus: föreningar med huvudsakligt fokus på breddverksamhet - föreningar med huvudsakligt fokus på elitverksamhet
- Föreningens medlemsstruktur: föreningar med flickdominerade aktiviteter - föreningar med pojkdominerade aktiviteter

För att identifiera föreningar som motsvarar dessa kriterier användes den kunskap om det lokala föreningslivet som respektive kommunrepresentant i styrgruppen besitter. Det innebar att varje representant fick inkomma med en förening per kriterium, vilket gav 20 föreningar per kommun och totalt 80 föreningar.

Vid sidan om dessa kriterier identifierades dessutom ytterligare ett urvalskriterium med hjälp av de analyser som gjorts av registerdata, det vill säga de uppgifter om genomförda föreningsaktiviteter som registreras och ligger till grund för fördelningen av LOK-stödet. I dessa analyser uppmärksammades föreningar som rapporterat in fler aktivitetstillfällen än det finns tillgängliga dagar. På inrådan av styrgruppen inkluderades ett urval av dylika föreningar för att få en bild av hur föreningars administrativa rutiner eller verksamhetens upplägg ger upphov till den uppmärksammade "överrapporteringen".

Från de totalt 80 föreningar, som valdes ut på grundval av de ovan angivna kriterierna, valdes fem föreningar per deltagande kommun. Undantag från det slumpvisa urvalet gjordes i de fall ingen av de fem också representerade de föreningar som identifierats som "överskottsbild". På så sätt skapades ett slutligt urval av föreningar som tillsammans representerar samtliga urvalskriterier. De utvalda föreningarna är därigenom även anonyma för både läsaren och för de kommunrepresentanter som varit behjälpliga i urvalsprocessen. Då en viss risk för igenkänning, trots det, kan uppstå på grund av det begränsade urvalet har alla kännetecken som kan härledas till en specifik förening maskerats eller avlägsnats. Av samma anledning har alla uttalanden som skulle kunna härledas till en särskild individ exkluderats. Resultaten från denna föreningsstudie redovisas därför genom sammanfattande analyser och oidentifierade citat.

Urval av intervjupersoner

Urvalet av intervjupersoner från dessa föreningar gjordes i samråd med respektive förenings ordförande eller annan angiven kontaktperson. Forskningsprojektets ambition var att, i likhet med ambitionen med urvalet av föreningar, göra ett urval av intervjupersoner som kunde bidra till en bred och mångfacetterad bild av föreningsupplevelser, erfarenheter, möjligheter och svårigheter med digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen. Därför efterfrågades intervjupersoner som kunde fungera som representanter för olika delar av föreningens verksamhet. På grundval av forskning som visat hur upplevelser, erfarenheter och åsikter skiljer sig beroende på vilken nivå i föreningen en individ är verksam (t.ex. Fahlén, 2005) gjordes ett strategiskt urval av intervjupersoner från föreningens strategiska nivå (styrelsen), administrativa nivå (administrativ personal eller motsvarande ideellt arbetande) och operativa nivå (aktivitetsledare, tränare eller motsvarande).

Det möjliga utfallet av denna strategi skulle med fem utvalda föreningar per kommun resultera i 60 intervjuer. Men på grund av många förenings storlek fanns inte representanter för samtliga tre kategorier att tillgå i alla föreningar. De flesta föreningar har inte någon anställd administrativ personal. Dessa arbetsuppgifter utförs istället av någon styrelsemedlem eller ledare. I andra fall fanns inga ledare som inte också fungerade som styrelsemedlemmar att välja ifrån. I ytterligare andra fall visade det sig att den ordförande eller annan angiven kontaktperson som kontaktades agerade såväl ordförande som ensam administrativ ansvarig och ende tränare. Konsekvenserna av dessa omständigheter resulterade i 43 intervjuer (se Tabell 1). I 5 av de 20 föreningarna intervjuades en person. Dessa var uteslutande föreningens ordförande men fungerade samtidigt som både aktivitetsledare/tränare och administrativt ansvarig på egen hand eller tillsammans med någon eller några andra.

I åtta föreningar intervjuades representanter från samtliga tre verksamhetsnivåer. I resterande sju föreningar intervjuades representanter för två av de tre verksamhetsnivåerna, antingen strategisk och administrativ nivå eller strategisk och operativ nivå.

Tabell 1. Fördelning av intervjupersoner per kommun, nivå och idrottsförening

	Strategisk nivå	Administrativ nivå	Operativ nivå	
Haninge kommun				11
Idrottsförening A	1	1		
Idrottsförening B	1	1	1	
Idrottsförening C	1	1	1	
Idrottsförening D	1/3	1/3	1/3	
Idrottsförening E	1		1	
Kalmar kommun				10
Idrottsförening F	1/3	1/3	1/3	
Idrottsförening G	1	1	1	
Idrottsförening H	1/3	1/3	1/3	
Idrottsförening I	1	1	1	
Idrottsförening J	1	1		
Kungsbacka kommun				11
Idrottsförening K	1	1	1	
Idrottsförening L		1	1	
Idrottsförening M	1		1	
Idrottsförening N	1/3	1/3	1/3	
Idrottsförening O	1	1	1	
Umeå kommun				11
Idrottsförening P	1	1	1	
Idrottsförening Q	1/3	1/3	1/3	
Idrottsförening R	1	1		
Idrottsförening S	1	1	1	
Idrottsförening T	1		1	

Genomförande

Samtliga intervjuer genomfördes under hösten 2014 och våren 2015. Åtta av intervjuerna genomfördes i föreningens/universitetets lokaler. Resterande genomfördes som telefonintervju. Samtliga intervjupersoner informerades muntligt om forskningsprojektets övergripande plan, syfte, metoder och om att deltagandet var frivilligt samt att de kunde avbryta sin medverkan närhelst de önskade. I informationen ingick också information om fördelarna med deras medverkan, hur data hanteras och sekretess säkerställs, samt om hur de skulle komma att få information om studiens resultat. Tonvikt lades på att deras medverkan var helt anonym och att varken den förening de representerar eller de själva skulle kunna identifieras. Samtycke inhämtades muntligen direkt vid förfrågan om att delta. Och överenskommelse om medverkan tolkades som samtycke.

Intervjufrågorna var konstruerade utifrån forskningsprojektets specifika frågeställning om upplevelser, erfarenheter, möjligheter och svårigheter med digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen samt om hur föreningens organisation, ledarskap och verksamhet påverkas av digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen. I konstruktionen av intervjuguiden togs också hänsyn till den tidigare refererade kunskapen om olika föreningstypers olika benägenhet, vilja och kapacitet att svara mot förändringar i omgivningen och därför ställdes frågor om föreningskaraktäristika såsom exempelvis föreningens ålder, antal sektioner/verksamhetsgrenar, antal medlemmar, antal ledare, antal anställda och deras huvudsakliga arbetsuppgifter, huvudsakliga inriktning (bredd/elit/motion), medlemsstruktur (ålder, kön, etc.), målsättningar, och omfattning på det lokala aktivitetsstödet.

Intervjuernas längd varierade mellan 11 och 46 minuter beroende på intervjupersonens position, verksamhetens storlek och intervjupersonens insyn i den samt föreningens rapportering för lokalt aktivitetsstöd. I de fall intervjupersonen var den ende representanten för sin förening ombads han/hon försöka inta olika perspektiv i vissa frågor där svaren kunde antas variera beroende på vilken position i föreningen som tillfrågades. Det vill säga ombads svara i sin roll som ordförande å ena sidan och sin roll som exempelvis tränare å andra sidan.

Dataanalys

För att kunna redovisa undersökningens resultat på ett sätt som är överskådligt men som samtidigt möter studiens syfte och svarar på dess frågeställningar genomfördes i ett första steg en översiktlig analys av upplevelser, erfarenheter, möjligheter och svårigheter med digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen samt om hur föreningens organisation, ledarskap och verksamhet påverkas av digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen. I denna första bearbetning av de data som skapades

genom intervjuerna med föreningsföreträdare eftersöktes alltså centrala teman och gemensamheter i utsagorna. Detta gjordes för att skapa en generell bild av hur idrottsföreningars organisation, ledarskap och verksamhet påverkas av digitaliseringen av verksamhetsrapportering som införandet av ApN. Under rubrikerna "Allmänna erfarenheter av ApN", "ApN som verktyg för verksamhetsrapportering" och "Upplevda problem" redovisas alltså generella upplevelser och erfarenheter. Det vill säga utsagor i vilka respondenterna själva inte relaterar sina upplevelser till sin förenings karaktärsdrag och som inte heller via analyser av utsagornas sammanhang kan sägas härröra till den specifika föreningens särskilda omständigheter.

I ett nästa steg grupperades de svar som svarar mot något eller flera av urvalskriterierna tillsammans för att kunna lämna svar på om och i så fall hur de förändrade administrativa rutinerna påverkar olika föreningstypers strategiska och löpande verksamhet på olika sätt och/eller om upplevelserna skiljer sig åt beroende på vilken position den intervjuade föreningsrepresentanten befinner sig på. På så sätt åskådliggjordes exempelvis den lilla och den stora föreningens särskilda upplevelser och erfarenheter. På samma sätt synliggjordes olika typer av föreningsrepresentanters upplevelser, åsikter och synpunkter – det vill säga i de fall det blev tydligt att vissa typer av utsagor var kopplade till en viss typ av föreningsrepresentant. Under rubrikerna "De små visavi de stora föreningarnas särskilda erfarenheter", "Särskilda erfarenheter från föreningar som erbjuder okonventionella aktiviteter i relation till föreningar som erbjuder traditionella aktiviteter" och "ApN i ordförandens, administratörens och aktivitetsledarens olika perspektiv" redovisas alltså upplevelser och erfarenheter som via respondenternas egna explicita hänvisningar eller genom analyser av utsagornas sammanhang kan sättas i samband med den specifika föreningens särskilda karaktärsdrag och därmed också till något eller flera av urvalskriterierna.

I ett sista steg lyftes citat in för att illustrera analytiska poänger. De citat som återges ska, i allmänhet, ses som uttryck för hur föreningsföreträdare upplever hur organisation, ledarskap och verksamhet i den förening de representerar påverkas av den digitalisering av verksamhetsrapportering som införandet av ApN har inneburit. Men givet det faktum att alla organisationer är dynamiska, under ständig utveckling, och företräds av olika personer från tid till annan, ska uttalandena också ses som uttryck för en viss företrädares upplevelser i dennes samtid. Det vill säga att en upplevd konsekvens kan gälla just för tiden för intervjuens genomförande men att systemets utveckling, föreningens kompetens eller andra omständigheter efter det att intervjun genomfördes kan ha ändrats och därigenom överspelat den upplevda konsekvensen. Det betyder däremot inte att upplevelser kan ogiltigförklaras med hänvisning till att de

är daterade eller att intervjupersonen i fråga har missförstått. Varje citat måste förstås i sitt sammanhang. Intervjuer är i detta perspektiv inte exakta speglingar av faktiska skeenden. Däremot avspeglar de människors upplevelser av faktiska skeenden och är i den meningen funktionella som instrument för delstudiens syfte.

I vissa fall kan det alltså vara så att respondenter beskriver upplevelser av händelser, processer och fenomen som andra har helt andra upplevelser av. Troliga exempel på dylikt är i de avseenden respondenten i mottagande ände av bidraget och som slutanvändare av systemet beskriver upplevelser som går stick i stäv med de avsikter avsändaren av bidraget och konstruktören av systemet har. Men det betyder inte att avsändaren per definition alltid har rätt och mottagaren fel, eller vice versa. Däremot betyder det att den upplevda konsekvensen inte alltid är en konsekvens av faktiska omständigheter, utan även kan vara en konsekvens av missförstånd, brist på information eller kompetens. Därmed är det likafullt ett problem för implementeringen av systemet och något som behöver adresseras i den fortsatta utvecklingen.

Delstudiens genomförande följer gängse forskningsetiska principer när det gäller informations- och samtyckeskrav. Preliminära resultat har redovisats och diskuterats med projektets styrgrupp som bestått av representanter för Riksidrottsförbundet och för de kommuner som ingår i studien.

Resultat

Allmänna erfarenheter av ApN

I detta avsnitt redovisas respondenternas allmänna erfarenheter av ApN som administrativ reform och som allmän företeelse.

De föreningsföreträdare som intervjuats i studien har i stora drag en positiv syn på digitaliseringen av verksamhetsrapportering som införandet av ApN har inneburit. Mest positiv är man i allmänhet till den administrativa förenkling digitaliseringen har inneburit. Det vill säga att ett manuellt arbete med att fylla i rapportering med papper och penna har ersatts av ett datoriserat. Det finns en utbredd förståelse för att den här typen av administrativa reformer är att förvänta sig i ett alltmer digitaliserat och byråkratiserat samhälle. Så även om vissa röster höjs mot de utvärderande aktiviteter som numera genomsyrar såväl arbetsliv (i form av exempelvis medarbetarenkäter, arbetsmiljöundersökningar och lönesättande samtal) som privatliv (i kontakter med exempelvis arbetsförmedling, försäkringskassa och skola) visar respondenterna i allmänhet en stor medvetenhet om hur dagens välfärdssystem och tillhörande byråkrati är tänkt att fungera.

Många ställer också arbetet med rapportering och uppföljning i relation till utfallet. Det vill säga att man reflekterar över att med skattefinansierade stöd följer ett visst behov från ansvariga myndigheter att följa upp de resurser som fördelas och att kontrollera att resurser används på avsett sätt. Några respondenter tar det ett steg längre och menar att det inte finns några krav på att söka aktivitetsbidrag:

Jag menar, det är ju ingen som tvingar oss att söka bidrag. Det är ju precis som med Försäkringskassan, du behöver ju inte söka sjukpenning om du inte vill eller känner att du behöver. Det är ju lite samma sak här...om det känns drygt att hålla på med datorn eller vad det nu kan vara är det ju bara att låta bli. (Idrottsförening N, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

En annan respondent resonerar på liknande sätt men lyfter en annan anledning:

Om det skulle visa sig att...och så kan det väl vara för en del föreningar...att arbetsinsatsen så att säga blir större än de pengar man får in, skulle man ju kunna fundera på om det är värt det. Om man ska ha någon anställd för att göra det där...så äts ju förtjänsten upp ganska fort...Det behöver ju inte ens handla om anställda. Det räcker ju att någon tränare eller förälder tar på sig det där...man kan ju tänka att den skulle kunna göra annat istället. Det är ju inte så att det är brist på arbetsuppgifter här...och en till arbetsuppgift tar ju alltid tid från någon annan. Men samtidigt är det ju bra pengar in...för oss i alla fall. (Idrottsförening T, ordförande)

I slutet av den här funderingen lyfter respondenten ett annat resonemang som återkommer i de allra flesta intervjuer och som gäller just den specifika arbetsuppgiften. Många menar att det är svårt att få någon att ta på sig det övergripande ansvaret för inrapporteringen, att det handlar både om den tid den tar i anspråk och det ansvar det innebär. En av respondenterna illustrerar det förstnämnda på ett talande sätt:

De flesta som kan tänka sig att ställa upp för föreningen på något sätt är kanske inte i första hand sugna på att hålla på med papper eller datorer. Det är ju föräldrar vi har att göra med i de allra flesta fall och de är ju här för att deras ungar är här...Om man är sugen eller bara kan tänka sig att ställa upp är det ju oftast för barnens skull liksom. Då är det ju träningarna eller något som har med det att göra man vill hjälpa till med...inte sitta med en massa pärmar hemma på köksbordet. (Idrottsförening P, administrativt ansvarig)

En annan poängterar det sistnämnda:

Det är en sak att få folk till fikaförsäljning eller skjutsning till bortamatcher...något helt annat att få folk att ställa upp på sånt som innebär något ansvar. Engångs-insatser och handräckning eller vad man ska kalla det är oftast inga problem att få folk till...Men så fort det blir tal om längre åtaganden eller sånt som innebär att du eller du är ansvarig i år för det där eller det där...då drar man åt sig öronen på ett helt annat sätt. (Idrottsförening E, ordförande)

Lite senare i samma intervju utvecklar respondenten sina funderingar om orsakerna till varför:

Det är väl samma sak som gör det svårt att få folk till styrelsen...Man vill inte vara tvungen att boka in sig och så många dagar för möten eller andra "måsten"...man vill vara flexibel, obunden liksom. Det är ju dessutom så att man fått upp ögonen för vad det innebär att vara ansvarig i föreningslivet...det kommer ju rapporter i media titt som tätt om föreningsstyrelser som inte beviljas ansvarsfrihet och riskerar att åka på både det ena och det andra...solidariskt betalningsansvar och allt sånt där. (Idrottsförening E, ordförande)

Men samtidigt är det flera respondenter som inte ser några problem överhuvudtaget och menar att digitaliseringen är att betrakta som vilken verksamhetsutveckling som helst:

Det är väl inget vi riktigt reflekterat över...förr i tiden sköttes väl bokföring, styrelseprotokoll och annat "på fickan"...handskrivna noteringar och muntliga överenskommelser. Sedan blev det lite mer ordning och det skulle skrivas på maskin och sättas i pärmar...och nu ska det vara på datorn. Det är inget konstigt med det om du frågar mig. (Idrottsförening I, aktivitetsledare)

Just den typen av reflektioner åtföljs också ofta av allmänt positiva omdömen av digitaliseringen, att det har blivit "smidigare", "enklare", och "mer lättarbetat" Men omvänt finns det samtidigt några röster som funderar på orsakerna bakom införandet av ApN. En av respondenterna (Idrottsförening G, administrativt ansvarig) har tänkt en hel del på detta och har sin ståndpunkt klar:

R: Jag förstår inte alls vad det ska vara bra för...vad var det som inte funkade tidigare?

JF: Hur menar du då "inte funkade"?

R: Ja men jag menar om man ändrar något brukar det ju bero på att det ska bli bättre...att det man gjorde tidigare inte var bra.

JF: Men är det inte enklare att sköta det via datorn då? Att det går att automatisera mer liksom?

R: Ja det kanske är möjligt men den tid man eventuellt vinner på det äts ju upp av allt krångel med lösenord och buggar och annat tjafs.

JF: Jag förstår hur du menar men kan det inte vara värt det i andra änden då, om man säger så? Att det blir mindre administration för mottagaren så att säga. Vilket kanske gör att de som handlägger det här på kommunen kan ägna tid åt andra saker som kommer föreningslivet till godo?

R: Visst. Men nu frågade ju du mig om hur jag upplever det här och det såldes ju in som att det skulle bli lättare för oss....och det är det jag ifrågasätter...har det blivit det? Inom idrotten brukar vi säga "ändra inte ett vinnande lag".

I samtalet ovan blir det tydligt att införandet av ApN laddats med förväntningar om positiva effekter, och då inte enbart för den kommunala administrationen utan också för de föreningar som befinner sig i den mottagande änden, som föreningarna kanske inte alltid tycker sig kunna se även om det också finns flera exempel på positiva omdömen. Några respondenter tar det ett steg längre och uttrycker sig även i termer av negativa effekter:

Det är som med banken, försäkringskassan och när man ska handla. Man ska göra allt själv...det är precis samma grej. Du ska ha ett VISA-kort och internetbank och sköta allt själv men de ska ändå ha samma betalt och ingen ränta. På affären ska du scanna och betala själv så att handlaren kan dra ner på personalen och göra mer vinst...och här ska vi tränare fixa närvaro och jaga personnummer och ladda ner appar. Allt skjuts så långt ner som möjligt...och ändå växer administrationen överallt. (Idrottsförening B, aktivitetsledare)

Det är alltså inte helt odelat positiva upplevelser som föreningsrepresentanterna omtalar när det blir mer tal om detaljerna. Allt förefaller dock inte vara kopplat direkt tillsjälva införandet av ApN i sig, utan kan också förstås som ett uttryck för en mer allmän uppgivenhet inför det moderna samhällets effektiviseringsprocesser. I relation till ApN mer direkt verkar det mer handla om en informations- och kommunikationsfråga. En av de intervjuade föreningsrepresentanterna utvecklar detta:

Det är klart att folk surnar till lite över att man sjösätter ett system som inte är färdigt...och sedan inte är beredda att supporta när det dyker upp problem. Jag vet inte hur många gånger jag har varit i kontakt med kommunen med frågor som ingen kan svara på. (Idrottsförening L, administrativt ansvarig)

En annan representant har en liknande upplevelse men nyanserar intrycket till att även handla om föreningarnas del i den upplevda problematiken:

Ja, informationen kring själva starten kunde ha varit bättre men samtidigt vet jag hur svårt det kan vara med information. Det är bara att gå till sin egen arbetsplats och ställa kontrollfrågor om det senaste nyhetsbrevet. Folk läser selektivt och det man inte är berörd av direkt lägger man åt sidan. (Idrottsförening J, ordförande)

Så det är alltså inte en ensidig kritik av avsändaren som förs fram. Flera respondenter reflekterar tvärtom över sin egen roll – mottagarens – i sammanhanget. Samma respondent har också idéer om varför det kan vara särskilt svårt med information och kommunikation i och med ideella föreningar:

JF: Tror du att det är något liknande som gäller i föreningslivet? Jag menar att man, som du säger, "lägger åt sidan" frågor trots att de bevisligen rör föreningen och kan ha direkta konsekvenser för bidragstilldelning?

R: Det kan säkert hända det också på grund av arbetsbelastning och att de är andra frågor som känns mer akuta att ta tag i. Om det till exempel är tjafs med någon tränare eller om avloppet i omklädningsrummet har korkat igen är det nog lätt hänt att sådant går före.

JF: Det förstås. Men är inte bidragstilldelning en tillräckligt akut fråga menar du?

R: Klart att det är viktigt men inte lika akut som avloppet.

En tredje respondent har liknande funderingar om varför det kan vara svårt att nå ut med information till föreningar om till exempel nya inrapporteringsrutiner:

Jag tror att det handlar om att det byts ut folk hela tiden. Om barnet slutar spela så tappar vi en förälder eller två på samma gång. Så om det är någon av dom som har ansvar för en särskild fråga eller område är det inte särskilt otroligt att saker hamnar mellan stolarna till dess att vi får tag i någon ny...en ny person ska dessutom sätta sig in i allt från scratch. Det är klart att det blir svårt att vara helt säker på att föreningen alltid har stenkoll på vad som gäller i alla frågor då...och

du kan ju tänka dig hur många föräldrar som byts ut hela tiden. Det är ju bara att tänka på hur många barn som slutar, byter idrott eller klubb. (Idrottsförening S, ordförande)

Även i detta exempel förs det alltså fram funderingar på föreningens egen roll i implementeringen av digitaliseringen som kontrast till de något mer kritiska röster som riktas mot avsändaren.

I nästa avsnitt fokuseras ApN som verktyg för verksamhetsrapportering mer specifikt. Det vill säga hur respondenterna upplever ApN som administrativt verktyg.

ApN som verktyg för verksamhetsrapportering

I de genomförda intervjuerna ställdes också mer direkta frågor om hur verksamhetsrapporteringen fungerade före införandet av ApN och om rapporteringen förändrats något efter det att den digitaliserades. I relation till dessa frågor är det flera respondenter som lyfter liknande resonemang som återgetts ovan. Några menar att det inte är någon principiell skillnad mellan att fylla i aktivitetskort för hand eller via dator, vissa lyfter fördelarna med ett digitalt system som de upplever vara uppenbara. Andra funderar kring om nödvändigheten i den förändring som införts. Ytterligare andra är mer kritiska till införandet av ytterligare ett system som tar tid och energi från ”kärnverksamheten” som man uttrycker det.

Mer gemensamma är svaren på den direkta frågan om rapporteringen har förändrats något sedan införandet av ApN. Frågan ställdes för att bilda en uppfattning om och i så fall hur den löpande verksamheten i föreningarna, det vill säga träningar, matcher och övriga aktiviteter, påverkats av de förändrade administrativa rutinerna. Frågan var också konstruerad för att kasta ljus över om och i så fall hur den kunskap om föreningens verksamhet som den digitaliserade rapporteringen har potential att skapa påverkar föreningars strategiska och löpande verksamhet. Det vill säga, har föreningen ändrat sin verksamhetsplanering som en medveten eller mer oönskad konsekvens av förändringen? Och har föreningen dragit nytta av det faktum att digitaliseringen i sig möjliggör en mer systematiserad överblick av föreningens verksamhet som skulle kunna underlätta verksamhetsplanering, lokalbokning, planering för rekrytering av ledare etc. Ingen av respondenterna har dock några egna eller mer direkta erfarenheter av att rapporteringen skulle ha haft nämnda effekter. En respondent (Idrottsförening K, administrativt ansvarig) funderar dessutom om något dylikt är att förvänta:

R: Näe det vet jag inte. Vad skulle det kunna vara? Att vi skulle bedriva verksamheten på ett annat sätt bara för att vi skickar in rapporteringen för LOK-stödet på datorn? Nej, det låter konstigt. Varför skulle vi göra det?

JF: Man skulle ju kunna tänka att det nya sättet att rapportera skulle kunna synliggöra att ert sätt att lägga upp verksamheten på inte är optimalt i något avseende.

R: Jag förstår vad du är ute efter, men det är inte så verksamheten fungerar. Även om vi skulle bli uppmärksammade på att det skulle kunna gå att få in några kronor extra genom att lägga upp träningarna på ett annat sätt så är det så mycket annat som går före...som styr planeringen. Det är lokaler, tränarnas tid och möjligheter att ställa upp och en massa andra faktorer som spelar in...än att vi skulle arrangera våra aktiviteter med sikte på att "optimera" bidragen som du uttrycker det.

Flera andra är inne på liknande tankegångar men är samstämmiga i meningen att det inte är något som förekommer i deras respektive föreningar. Att det faktiskt förekommer är de däremot också överens om. Många berättar om hur de "har hört" eller "känner någon som känner någon" vars förening arrangerar aktiviteterna på ett sätt som ska vara gynnsamt för bidragstilldelningen. Berättelserna är likartade och handlar i stora drag om att man hört talas om andra föreningar som till exempel delar upp faktiska träningstillfällen i två när de rapporteras in, ett teoretiskt pass och ett fys-pass (Idrottsförening A, ordförande):

R: Det är det vanliga snacket om XX och YY (lokala idrottsföreningar, författarens anmärkning). Att dom alltid håller på och skaffar sig fördelar och fixar med systemet. Jag antar att det finns samma avundsjuka överallt. Det finns alltid vissa föreningar som alla andra tycker får allt serverat...oavsett om det gäller sponsring från kommunen, lokalfördelning eller något annat.

JF: Jag förstår. Men är det något du sett själv och har förstahandsinformation om så att säga?

R: Nej, det är ju det jag menar. Det verkar ingen ha. Det är väl så skvaller överlever. Så länge ingen har hårda fakta kan folk fantisera ihop vad de vill. Finns det dessutom en stor och framgångsrik förening att peka ut är det ännu tacksammare.

JF: Så vad är din bedömning då? Förekommer det eller inte? Finns det föreningar som befinner sig i gråzonen eller hur man ska säga?

R: Egentligen borde jag väl säga att jag inte kan uttala mig om det eftersom jag faktiskt inte har några som helst bevis att komma med. Jag får väl helt enkelt bara säga som alla andra...att man har hört talas om...

Men att detta fenomen är något som ska ha uppstått som en konsekvens av de nya administrativa rutinerna är det ingen som gör någon automatisk reflektion över. På den direkta frågan svara en av respondenterna så här:

Nej, då tror jag man har lite för stor tilltro till systemet. Om...och jag menar verkligen om...det är någon eller några föreningar som håller på det sätt du beskriver har jag svårt att se att man kan skylla på ApN. I så fall gjorde man nog så redan innan. (Idrottsförening E, aktivitetsledare)

En annan utvecklar resonemanget något:

Det är ju inga miljoner vi snackar om här...så att det skulle finnas tränare som helt lägger om träningsplaneringen bara för att det kommit ett system...det tror jag inte på. För det första är det marginaleffekter vi snackar om här...är det värt det liksom? Dessutom är det väl inte så många som jublar över att hålla på med den där administrationen...så att lägga ännu mer tid på det låter bara helt orimligt. (Idrottsförening O, administrativt ansvarig)

Men även om det inte handlar om några "miljoner" som respondenten ovan uttrycker det, är det en viktig för att inte säga helt nödvändig intäkt för de flesta av föreningarna i studien. Flera respondenter är helt övertygade om att deras förening inte skulle finnas kvar om det inte vore för LOK-stödet. Andra menar att det kanske inte skulle innebära slutet för föreningen men att det med all sannolikhet skulle få konsekvenser för de avgifter de skulle tvingas ta ut från medlemmarna vilket i sin tur skulle få stora följder i termer av rekrytering. Det vill säga, att många familjer inte skulle ha råd att låta sina barn delta i föreningens aktiviteter. I förlängningen skulle det innebära ännu mindre intäkter vilket skulle tvinga fram än högre avgifter för de som är kvar, vilket på sikt skulle innebära mer eller mindre samma effekt som en mer direkt nedläggning skulle.

Så att överväga att avstå från det kommunala stödet på grund av den administration det innebär för föreningen att erhålla det är det inte många av de intervjuade föreningsföreträdarna som reflekterat över. Även om det inte är några stora pengar så är det för en förening skillnaden mellan att kunna betala lokalhyror och att tvingas ta ut den kostnaden på medlemsavgiften. För en annan förening handlar det om "sommarskolans" vara eller icke vara: "Utan LOK-stödet skulle vi inte kunna köra den"

menar representanten för den föreningen (Idrottsförening N, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare).

I nästa avsnitt lyfts de problem respondenterna upplever i särskild ordning. Förhoppningen bakom detta upplägg är att upplevelser av de problem som uppstår i interaktionen mellan systemet och dess användare har särskilt god potential att utgöra grund för fortsatt utvecklingsarbete och förbättringar av såväl systemet som information till och utveckling av den kompetens som är nödvändig hos dem som ska använda systemet.

Upplevda problem

När det gäller det faktiska arbetet med aktivitetsrapporteringen tilltar de negativa synpunkterna. Det vill säga att när frågor ställs om allmänna erfarenheter är tongångarna mer positiva men när detaljerna diskuteras framträder mer negativa upplevelser och ibland även upprörda känslor. De flesta härrör till tekniska problem som i exemplet nedan:

Det värsta är att det (systemet, författarens anmärkning) är så opålitligt och nyckfullt. Ibland funkar allt helt perfekt och nästa gång funkar ingenting...det verkar hänga ihop mycket med vad man använder för grejor också. På den datorn kan det funka, men inte på den. Och på telefonen är det en annan historia. Dessutom är det ju det där med olika versioner, webbläsare och operativsystem också. Men skulle önska att de hade testat det bättre innan man sjösätter. Det känns inte seriöst. (Idrottsförening D, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

Några menar att i vissa avseenden var "papperssystemet" bättre, mer driftsäkert och på det sättet innebar det faktiskt mindre administrativt arbete. Men det är inte bara driftssäkerhet och tekniska problem som lyfts. Kommentarererna gäller även mer övergripande systemets design och utformning. En respondent förklarar:

Det är för lite automatiserat helt enkelt...inte intuitivt...kräver mycket handpåläggning. Om man jämför med många andra system man kommer i kontakt med i jobbet men även privat så känns det som att tiden har sprungit från det här systemet litegrann. (Idrottsförening S, administrativt ansvarig)

En annan respondent är direkt upprörd:

Man trodde ju att det skulle bli lättare. Jag tycker att det är rent skämmigt som det har blivit. Det har ju faktiskt blivit svårare. Är inte det pinsamt för dom som

är ansvariga för det här? Dessutom har det ju blivit mer administration med alla info-träffar vi måste ha med nya ledare titt som tätt. Det behövdes ju inte tidigare. (Idrottsförening J, administrativt ansvarig)

En tredje är däremot lite mer självkritisk:

Det är klart att det inte känns helt genomarbetat men å andra sidan tror jag att en del av det kan hänga ihop med att man inte är inne i det så ofta...man börjar om från början varje gång om du förstår. Det statliga (systemet för aktivitetsrapporteringen till Riksidrottsförbundet, författarens anmärkning) är mycket, mycket bättre. Mer arbetat. (Idrottsförening A, administrativt ansvarig)

I likhet med tidigare självkritiska reflektioner förs det även i samband med frågor om upplevda problem alltså resonemang om att en del av förklaringarna till de upplevda problemen ligger hos föreningarna själva.

Just det statliga systemet som respondenten ovan hänvisar till är också en het fråga för föreningsföreträdarna och något som nästan alla återkommer till flera gånger under intervjuerna. Det de ifrågasätter är varför systemen, som de uttrycker det, inte är "synkade" med varandra. Någon menar upprört att det är ett praktexempel på den svenska byråkratins misslyckande:

Det är bedrövligt, ja rent skandalöst för att tala klarspråk, att de inte kan fixa det där. Jag menar, hur svårt kan det vara? Vi administrerar ju upp alla pengar till slut. Dom kan väl inte mena på allvar att det är bra användning av ideella krafter att sitta flera timmar med inrapportering i ett system och sedan samma sak i ett annat? (Idrottsförening I, administrativt ansvarig)

En respondent, som inte är lika kritisk men likväl missnöjd, uttrycker sig dock lite mer optimistiskt och har förhoppningar om att det är mer fråga om tid:

Jag tror att det måste få sätta sig helt enkelt. De (Riksidrottsförbundet och kommunerna, författarens anmärkning) kan ju inte sitta nöjda som det är nu. Jag förutsätter att det jobbas för att integrera systemen på sikt. Som vi har det nu är lite av ett skämt...men jag är säker på att det kommer utvecklas och lösas på sikt. (Idrottsförening K, ordförande)

Tidsfrågan diskuteras även i relation till den egna verksamheten och då också i mer optimistiska ordalag:

Just nu känns det som att det är mer jobb men jag tror att det kommer att bli bättre på sikt när alla fått in det i sina rutiner. Det gäller både oss som sammanställer och skickar in men kanske ännu mer för våra ledare...att det blir en naturlig arbetsuppgift för dom helt enkelt. (Idrottsförening B, administrativt ansvarig)

Tid är också en fråga som hamnar i fokus på andra sätt, men då inte som i ett längre tidsperspektiv utan som hur mycket tid aktivitetsrapporteringen tar i anspråk. Dels tycker man allmänt att ledarna tvingas lägga för mycket tid på rapporteringen. Tid som istället skulle behövas läggas på planering och genomförande av aktiviteterna i fråga:

Ju mer sånt här (administrativa uppgifter, författarens anmärkning) som läggs på ledarna, desto svårare är det att rekrytera. Det är inte direkt attraktivt att locka med när man försöker få föräldrar att ta på sig uppdrag. (Idrottsförening G, ordförande)

Men det är inte enbart aktivitetsledarnas tid som värnas. Detsamma gäller för de ideellt arbetande ledare eller anställda administratörer som lägger tid på att "jaga ledare" som de uttrycker det. En föreningsrepresentant uttrycker problemet så här:

Tränarna måste sköta själva närvaron. Så är det ju. Det måste ligga "längst ut", annars funkar det inte. Men det innebär samtidigt att andra måste se till att närvaromarkeringarna verkligen kommer in. Särskilt våra unga ledare måste jagas. Man får locka, hota och försöka förklara hur viktigt det här är för föreningen. (Idrottsförening P, ordförande)

Ytterligare ett tema i relation till tid som framkommer i intervjuerna är det som handlar om tidsramarna för aktivitetsrapporteringen. Flera respondenter refererar till den så kallade "två-veckors gränsen" som "bökgig", "tidsödande" och flera är också mycket kritiska till den "brådska" man upplever har förts in i systemet som innebär mycket stress för alla som har med det att göra. En av respondenterna menar att "uppstramningen" är rent utav "katastrofal":

Tänk dig själv om någon ledare är bortrest eller sjuk. Risker att missa då är ju uppenbar. Självklart ska vi se till att det finns vikarier eller någon som går in och tar det där tillfälligt men det är inte så lätt alla gånger ska du veta. Det skapar en massa osäkerhet och stress. Det är vad det gör. Och det är precis sånt som gör att folk inte vill ta på sig det där. Man vill inte vara den som missar, som gör att föreningen tappar intäkter. (Idrottsförening I, ordförande)

Just stressen i sig gör sig också påmind på andra sätt. De allra flesta respondenter har reflekterat över reglerna runt vad som får rapporteras och hur påverkar både själva rapporteringen i sig men också verksamhetens uppläggning i förlängningen. Det många lyfter mer specifikt är hur så kallade ”krockar” i systemet skapar mycket bryderier och rena problem. En respondent tar ett exempel:

Säg att vi har träning på förmiddagen och en av våra medlemmar deltar i en annan förenings aktivitet på eftermiddagen. Om den andra föreningen rapporterar in sitt aktivitetstillfälle före oss så blir vi utan stöd. (Idrottsförening S, aktivitetsledare)

En annan respondent fortsätter resonemanget:

Det är svårt med redovisningen på det sättet. Vi har sett många gånger att vår rapportering krockar med andras ”som hinner före”. Det är ett problem, helt klart. Vi har dessutom blivit kollade en gång så vi ”underrapporterar” medvetet dessutom. Man vill inte bli misstänkliggjord en gång till. Det är så pinsamt. (Idrottsförening B, ordförande)

Ytterligare en respondent talar illustrativt om det upplevda problemet men har samtidigt förståelse för de anledningar som ligger bakom:

Den här ”först-till-kvarn” principen är ett påhitt. Visst förstår jag varför man måste begränsa på olika sätt och försöka komma åt ”överrapportering” men jag förstår inte varför man måste tävla om vem som är först att rapportera. (Idrottsförening P, aktivitetsledare)

På frågan om de har fört fram dessa upplevelser till berörda instanser är svaren blandade. De flesta verkar inte ha reflekterat över möjligheten och är därmed heller inte medvetna om vilka eventuella möjligheter som finns att lämna synpunkter eller om det skulle vara aktuellt – klagomål. Andra har inte funderat på frågan eftersom de tycker att systemet fungerar utmärkt och att det därför inte funnits anledningar att återkoppla. De har heller inte uppfattat att det finns något missnöje bland föreningens ledare som de har känt sig nöjgade att föra vidare. Men det finns också en grupp respondenter som upplever att möjligheterna att återföra synpunkter och diskutera systemet och de fördelningsprinciper det vilar på är problematiska på egen hand. Några av dem menar att de inte heller försökt lämna någon feedback av den anledningen. Det som framförallt efterlyses är någon form av forum för diskussion, inte bara möten med ”envägs-kommunikation om fusk och kontroll”. Ett fåtal berättar om hur de har framfört synpunkter man att känslan av att inte bli lyssnad på är stark:

Jag har hört av mig flera gånger faktiskt men jag tror inte att det gör så mycket skillnad. Jag kanske är naiv men man trodde ju att de skulle bli tacksamma för att man kommer med förslag på förbättringar. (Idrottsförening O, ordförande)

En respondent har också funderat på själva formen för information, stöd och återkoppling:

Supporten är generellt dålig skulle jag säga. Det finns info att läsa sig till men man vill ju kunna ringa spontant när problemen uppstår. Vi har dessutom ideella som jobbar med det här och dom kan inte anpassa sig efter telefontider på dagtid. (Idrottsförening R, ordförande)

I nästa avsnitt riktas uppmärksamheten mot de upplevelser respondenterna delar med sig av som förefaller ha sitt ursprung i de omständigheter som omger just den förening respondenten representerar. Det vill säga upplevelser som på olika sätt kan kopplas till den specifika föreningens karaktärsdrag. I analyserna av intervjudata relativt de karaktärsdrag som användes i urvalet av föreningar till delstudien – ålder, lokalisering, storlek, specialiseringsgrad, aktivitetstyp, fokus och medlemsstruktur – framträdde två karaktärsdrag mer tydligt än andra: storlek och aktivitetstyp. Det ska dock inte tolkas som att övriga karaktärsdrag inte alls påverkar de allmänna upplevelser föreningsrepresentanterna i denna studie ger uttryck för. Men då de inte är lika tydligt hänvisade till av respondenterna har de behandlats som allmänna upplevelser och erfarenheter.

När det gäller karaktärsdragen storlek och aktivitetstyp förefaller dock upplevelserna och erfarenheterna vara mer specifika, men inte på det sätt som antogs i konstruktionen av urvalskriterier. Till exempel finns det få uttryck för att till exempel karaktärsdraget specialiseringsgrad (flersektionsföreningar – en-sektionsföreningar) påverkar föreningsrepresentanternas upplevelser. Detsamma gäller för distinktionen mellan individuella idrotter och lagidrotter. Det förefaller istället vara storlek som karaktärsdrag som gör avtryck i hur respondenterna upplever de förändringar som ApN medfört. Sektioner och eller individuella- kontra lagidrotter förefaller i det exemplet fungera som så kallade medierande variabler. Det vill säga att det inte är många sektioner eller verksamhet för lagidrotter som skapar distinktioner. Däremot bidrar de båda till större storlek. Lagidrotter samlar fler deltagare och fler sektioner innebär i regel fler medlemmar. I avsnittet nedan samlas därför de uttalanden som på olika sätt har med föreningens storlek att göra. Oavsett skälen till att föreningen i fråga kan anses vara liten eller stor.

De små visavi de stora föreningarnas särskilda erfarenheter

Under denna rubrik redovisas de erfarenheter som är gemensamma för de föreningar som på tre olika sätt relaterar sina upplevelser till föreningens storlek:

- Antal medlemmar, storlek på föreningens ekonomi och storlek på det lokala aktivitetsstödet föreningen erhåller
- Antal verksamhetsinriktningar (uppdelat på idrotter, nivåer, kön och/eller ålder)
- Typ av aktivitet – individuella idrotter eller lagidrotter

Gemensamt för de föreningar som anser sig själva befinna sig i den "lilla" änden av skalan (till exempel få medlemmar, låg omsättning, lite lokalt aktivitetsstöd), är de ofta förekommande berättelserna om hur "helt avgörande" det lokala aktivitetsstödet är för föreningens verksamhet. För dessa föreningar utgör den intäkten ofta den enda intäkt föreningen har vid sidan om medlemsavgifter och eventuella träningsavgifter. Att avstå från stödet skulle vara liktydigt med att behöva lägga ner verksamheten. Utan aktivitetsstöd skulle de inte ha möjlighet att hyra de lokaler de behöver för sin verksamhet då de bedömer att det skulle vara omöjligt att ta ut den kostnaden på sin lilla medlemsbas. Ett återkommande uttalande är det om att aktivitetsstödet och lokalhyrorna "går jämnt ut".

Ett annat sådant är det som hänvisar till den så kallade "Matteuseffekten", det vill säga att systemet gynnar en tidigare gynnad part (en liknelse som hämtats från Matteusevangeliet 25:29: "Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har."). I relation till aktivitetsstödet menar representanter för mindre föreningar att det man kallar för "kvantitetsprincipen" förfördelar små och ofta nybildade föreningar:

De föreningar som redan har många deltagare i sina aktiviteter får större del av kakan och kan på det sättet ordna ännu fler och i vissa fall kanske också aktiviteter med bättre kvalitet. Genom det får man ännu fler deltagare och så är snöbollen i rullning. För oss blir det precis tvärtom. Få deltagare ger lite stöd vilket gör det svårt för oss att göra bra aktiviteter. Och kan vi inte göra bra verksamhet är det svårt att locka fler deltagare, eller ens behålla de vi har...och då får vi ännu mindre pengar. (Idrottsförening H, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

En representant för en annan förening som upplever sig befinna sig i en liknande situation utvecklar vilka konsekvenser hon ser:

Det sliter på ledarna också. Det är ju inte så att stödet går ut till deltagarna på det sättet. Det är ju ledarna som blir drabbade, som sliter med dålig utrustning och brist på lokaler. Det är det värsta om du frågar mig – att ledarnas engagemang dör när de inte känner att de ges möjligheter att göra bra verksamhet. Det finns ju en gräns för hur mycket billigare en verksamhet blir bara för att vi har få deltagare. Vår minsta grupp med 7-8 deltagare kräver ju i stort sett samma förutsättningar som en grupp med 30 gör. Det behövs en tränare, vi behöver ändå samma lokal och det är samma saker runtomkring som behöver göras. (Idrottsförening D, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

Båda dessa respondenter funderar på olika sätt över om inte stödformerna skulle kunna utvecklas nu när det digitala systemet borde ha synliggjort hur stödet faktiskt fördelas. De menar att den ensidiga fokuset på kvantitet, som de upplever det, motverkar många ledares engagemang för kvalitet. En av dem jämför med studieförbundens stödformer och menar att det kanske skulle vara möjligt att tänka i termer av ett så kallat bas-stöd och ett så kallat prestations-stöd. Med hänvisning till citatet ovan menar den respondenten att alla föreningar har vissa kostnader som inte är relaterade till storleken på verksamheten och att små föreningar har svårare att bära dessa kostnader på grund av att aktivitetsstödet är dimensionerat utifrån hur många aktivitetstillfällen och deltagare föreningen kan mönstra. Samma respondent efterlyser också forum för den typen av dialog med kommunen även om han samtidigt förstår att det skulle vara svårt att få med större föreningar, som gynnas av fördelningsprincipen, på det resonemanget.

Just information och dialog är också ett upplevt problem i sig för den lilla föreningen. En representant för en liten förening för följande resonemang:

Det finns säkert massor med information och stöd att ta del av men man ska ju hinna ta del också. Ta de här träffarna till exempel. Jag skulle kunna gå på sådana möten varje kväll i veckan om jag skulle vilja. Men vi som liten förening har inte folk så det räcker till att gå på allt. Vi måste först och främst se till att verksamheten funkar. Att någon låser upp, tar fram utrustningen, tränar barnen, städar och plockar ihop. (Idrottsförening F, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

De resonerar också mer allmänt om stödformernas utformning. Någon menar att själva aktivitetsstödet måste jämföras med de resurser som läggs på anläggningar:

För oss mindre föreningar...som dessutom tillhör en liten idrott, är stödet helt avgörande. Vi har ju ingen nytta av att kommunen bygger och subventionerar ishallar och simhallar. (Idrottsförening Q, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

För de så kallade större föreningarna är det helt andra erfarenheter som lyfts och som kopplas ihop med föreningens storlek på olika sätt. Flera föreningsrepresentanter för föreningar med så kallad stor ekonomi talar om svårigheten att få medlemmar att ställa upp och ta ansvar för aktivitetsrapporteringen då det är så stora pengar det handlar om. Att systemet numera dessutom är digitalt och datoriserat bidrar ytterligare till att särskilt en del äldre medlemmar som länge agerat eldsjälars räds just den arbetsuppgiften. En respondent förklarar det förstnämnda:

Vi hade en pappa som skötte själva sammanställningen för något år sedan som missade att skicka in i tid...det blev ett väldans rabalder. Kommunen ordnade så att vi fick tillåtelse att rapportera in ändå i efterhand men det var väldigt jobbigt för honom tills vi fick veta. (Idrottsförening I, administrativt ansvarig)

En annan respondent berättar om hur föreningens storlek visserligen är till deras fördel på många sätt men att det samtidigt inneburit att man tvingats utveckla egna administrativa system som inte är kompatibla med ApN. Det har även inneburit att föreningen övervägt att avstå från aktivitetsstödet då det "kostar mer än det smakar" som man uttrycker det. Respondenten hänvisar till andra föreningar verksamma inom samma idrott som har valt den vägen.

För den "stora" föreningen är det annars det så kallade "kansliet" som förefaller vara den främsta enskilda faktorn som skiljer den från andra mindre föreningar. En representant för en större förening berättar om hur smidig introduktionen av systemet var och hur behändigt det har varit för dem på kansliet att så att säga "hämta in info hos kommunen och därefter sprida ut det i föreningen genom info-träffar och interna mail". Samma person reflekterar samtidigt över hur lyckligt lottade de i deras förening är och funderar över hur det skulle fungera om de inte hade haft ett kansli som kunde ansvara för detta:

Det är ju dessutom så att man inte kan sätta vem som helst på det här. Det är svåra grejer. Det skulle vara orättvist att sätta det på någon annan än vårt kansli. Vilket ansvar det skulle innebära. Nej, det skulle då jag inte vilja ta på mig. (Idrottsförening C, aktivitetsledare)

Men samtidigt är det inte enbart fördelar med ett kansli visar det sig. En respondent menar att sedan rapporteringen centraliserats till kansliet har kunskapen om aktivitetsstödet betydelse sjunkit i föreningen. En annan menar att det är lite olyckligt att uppgiften "isolerats till kansliet" som respondenten uttrycker det. Dessutom begränsas så kallade "spontan-aktiviteter" eftersom det "tar emot att koppla in kansliet för enstaka händelser".

I nästa avsnitt redovisas de upplevelser och erfarenheter som förefaller ha sitt ursprung i de aktiviteter föreningen i fråga erbjuder. Men återigen framträder delvis andra särdrag än de som antogs i konstruktionen av urvalskriterier som viktiga. Återigen är det inte så mycket distinktionen individuella idrotter – lagidrotter eller ett huvudsakligt fokus på breddverksamhet visavi elitverksamhet som får genomslag i respondenternas utsagor. Istället är det delvis andra konventioner som förefaller vara mer betydelsefulla i hur ApN upplevs, till exempelvis vilka som erbjuds aktiviteterna, vilka som leder dem och hur långa aktiviteterna är. Hänvisningarna till dessa konventioner, och hur de upplevs problematiska av de respondenter som företräder föreningar vilka arrangerar aktiviteter som på olika sätt avviker från dem, redovisas nedan.

Särskilda erfarenheter från föreningar som erbjuder okonventionella aktiviteter i relation till föreningar som erbjuder traditionella aktiviteter

På liknande sätt som under ovanstående rubrik redovisas här de erfarenheter som delas av de föreningar som på tre olika sätt hänvisar till aktiviteternas karaktär när de redogör för sina upplevelser:

- Aktiviteternas medlemsstruktur/primära målgrupp – föreningens befintliga medlemmar eller individer som ännu inte är eller kanske inte har ambition att bli medlemmar
- Aktiviteternas längd – korta eller långa
- Aktiviteternas ledning – av traditionella tränare eller genom egenorganisering

För de föreningar som har valts ut på grundval av de kännetecken som karaktäriserar deras aktiviteter är det tydligt hur rapporteringssystemet upplevs som problematiskt på flera sätt. Vissa av dem är mer direkt knutna till digitaliseringen medan andra är mer generella uttryck för hur rapporteringen för aktivitetsstöd i allmänhet skapar problem för deras verksamhet.

För de föreningar som driver verksamhet av så kallad "drop-in" karaktär och för de föreningar vars aktiviteter i stor grad riktar sig mot individer som ännu inte är eller kanske inte har ambition att bli medlemmar är en samlad erfarenhet att

rapporteringens krav på personnummer skapar mycket administrativt merarbete. Representanterna för dessa föreningar menar att de lägger väldigt mycket tid och kraft på att "jaga personnummer" då många av deras deltagare inte kan sina personnummer, inte har någon förälder med sig som kan uppge det, eller då det finns deltagare som av skepsis mot insamling av personuppgifter inte vill uppge sitt personnummer helt enkelt:

Vi förlorar säkert 20 procent av stödet på grund av problemet med personnummer. Du anar inte hur många det är som i stort sett vänder i dörren när de får höra att de ska uppge sitt personnummer. De flesta lyckas vi få med ändå, men då får vi kallt räkna med att inte få någon ersättning för dem. (Idrottsförening Q, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

Samma respondent har även funderat på hur detta problem skulle kunna adresseras:

I en annan kommun där vi också är verksamma behöver vi inte rapportera in personnummer överhuvudtaget. Det räcker med ett antal streck för flickor, pojkar och olika åldrar. Där är det inga problem att vara anonym. Det blir väldigt mycket mindre administration för vår del dessutom. (Idrottsförening F, ordförande tillika administrativt ansvarig och aktivitetsledare)

En annan respondent är dock väldigt nöjd med den hjälp de fått från kommunen med att komplettera eller rätta till felaktiga personnummer men är samtidigt tveksam till att ta det ett steg längre och faktiskt leta rätt på personnummer:

Det finns ju faktiskt dom som inte alls vill lämna ut sina personnummer och som inte vill att deras aktiviteter ska registreras. Jag tycker nog att vi borde ha respekt för det. (Idrottsförening G, aktivitetsledare)

Av den anledningen har också kommunen i fråga en överenskommelse med föreningar som har medlemmar med skyddad identitet. I dessa fall behöver föreningen inte redovisa dem i ApN utan har tillåtelse att redovisa antalet deltagare uppdelat på kön utanför systemet.

Men problemet med personnummer kan också ha andra ursprung. Det lyfts av en respondent som representerar en förening som anordnar aktiviteter för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar. Med hänvisning till "sekretessregler" har hon fått veta att de inte har tillåtelse att ta in personnummer från dessa vilket leder till att de "förlorar ersättning motsvarande 30-40 närvaromarkeringar per vecka".

Personnumren är dock inte den enda utmaning som den här typen av föreningar brottas med. En annan springer ur det faktum att verksamhetens karaktär är spontan i den meningen att den inte kräver någon föranmälan, inget medlemskap, eller kontinuerligt deltagande. En respondent menar att det är märkligt hur kommun och stat å ena sidan ålägger föreningslivet att jobba mer mot "den föreningslösa ungdomen", men å andra sidan har ett system för rapportering som inte är "riggat för den typen av aktiviteter":

Det är tydligt att systemet är anpassat efter det man ser som "vanlig" föreningsverksamhet...det är fotboll och ishockey man tänker. Det är den indelningen av lag, kontinuitet och sånt man tänker. Ett exempel är de här förtryckta korten. Vi har ingen nytta av sånna eftersom det är nya deltagare varje gång. Ett annat exempel är kraven på ledare. Våra aktiviteter funkar inte på det sättet. För vissa moment kan en deltagare vara expert och på så sätt ledare...för ett annat moment kan det vara någon helt annan. Men återigen syns det att det är en mer traditionell fotbollstränare man tänker sig. (Idrottsförening M, ordförande)

En annan utmaning gäller för de föreningar som driver verksamhet i vilken aktiviteterna är okonventionella i fråga om aktiviteternas längd. Att de är okonventionella handlar alltså inte om att aktiviteterna är ovanliga på något annat sätt utan det är helt och hållet en fråga om att aktiviteterna avviker från den traditionella uppfattningen om hur en träning ser ut i termer av vad ett träningspass är. En respondent förklarar:

Ja, det får vi bara tugga i oss...att vi inte får utväxling på våra långa pass. Men så är det ju för alla xxx-klubbar (den specifika idrotten, författarens anmärkning). Vi kör när vädret tillåter, och då kör vi länge. På det sättet kanske vi kör fyra träningar på en dag, om man skulle räkna på det sättet. Men det har vi ju lärt oss att vi inte får göra. Men det är klart att man funderar på att dela upp aktiviteten i flera kortare aktivitetstillfällen. (Idrottsförening M, aktivitetsledare)

En annan respondent som representerar en förening med en helt annan typ av verksamhet upplever en variant av samma problematik:

Vi får ingen ersättning för allt vi gör som inte har med själva XXX att göra (den praktiska idrottsaktiviteten, författarens anmärkning). Vi redovisar därför inte allt annat de gör när de är här. Det kan jag tycka är orättvist på något sätt. Varför ska allt in i "fotbolls-mallen" liksom? (Idrottsförening C, administrativt ansvarig)

Det maximala antalet deltagare är en annan parameter som ifrågasätts på liknande sätt som i citatet ovan:

Ja, vi delar ju upp gruppen i flera mindre grupper. Men så ska man väl egentligen inte göra. Den där 30-personers-gränsen är lite konstig kan jag tycka. Är det ett hockeylag man har utgått ifrån eller? (Idrottsförening L, aktivitetsledare)

En sista upplevelse som delas av de respondenter som representerar föreningar med så kallade okonventionella aktiviteter på sin verksamhetsrepertoar är ytterligare en som har mindre med själva rapporteringssystemet att göra och mer med de generella bidragskriterierna att göra – åldersgränserna. Den delar de förvisso även med representanter för andra typer av föreningar men är samtidigt en som är väldigt framträdande i intervjuerna med just de respondenter som representerar föreningar som arrangerar lite mer otraditionella aktiviteter. Helt överens är de i sina synpunkter på de skilda åldersgränser som gäller för det statliga (7-25 år) respektive det kommunala (7-20 år) stödet, vilket de menar skapar onödig byråkrati i egen kraft. Några har även mer konkreta synpunkter på tankarna bakom själva ålderskriterierna:

För det första måste jag bara få säga att det är rena dumheterna att ha olika gränser. Det är som att dom vill att vi ska administrera bort all tid. För det andra borde det väl vara klarlagt vid det här laget att när man fyllt 18 så är man myndig och får ta ansvar för sin egen finansiering. Nej, lägg pengarna på 7-20 istället för att smeta ut det på ännu fler. Det måste vara bättre att kraftsamla. (Idrottsförening C, ordförande)

En annan respondent är av en annan uppfattning men riktar likväl kritik mot de nuvarande åldersgränserna:

Åldersgränserna har inte hängt med i samhällsutvecklingen. 25 är det nya 18. Det ser vi tydligt i xxx (den specifika idrotten, författarens anmärkning). Det funkar inte att ha 7-åringar springandes här. Det säger sig självt. Skulle det vara 25 år som övre gräns rakt över brädet skulle det gynna oss helt klart. (Idrottsförening K, aktivitetsledare)

Ytterligare en annan har synpunkter på den lägre gränsen:

Vi har ingen som helst nytta av en höjd övre åldersgräns. Däremot förstår jag inte varför man har hängt upp sig på 7 år som nedre gräns. Är det för att man börjar skolan då eller? Nu med 6-års kan man ju säga att skolan börjar ett år tidigare och med hur förskolan drivs numera kan man fundera på om det inte vore

lämpligare med en 5-års gräns. Det skulle göra mycket för oss i vart fall. Jag ska inte överdriva men det är ett stort problem för oss att våra 4-6 åringar ”inte räknas”. (Idrottsförening O, aktivitetsledare)

Andra är mer positivt inställda och menar att ”alla bäckar små” är välkomna. De kanske inte innebär att verksamheten ändras men att det ändå är välkomna tillskott:

Höjd ålder kanske inte skulle göra så stor skillnad för 21-åringen men för våra ledare skulle det bli lite lättare att göra bra verksamhet. Jag tror att man ska vara försiktig med att ha för stora förväntningar på att en höjd gräns skulle skapa rusning bland alla 20-25 åringar. Nej, det tror jag är långsökt. Däremot, som sagt, kan det vara ett litet smörjmedel för våra ledare. (Idrottsförening T, aktivitetsledare)

En annan respondent är inne på samma linje:

Stödet är viktigt för att kunna hålla ner avgifterna men det är ju inte så att vi skulle sänka avgifterna bara för att gränsen höjs. Vi skulle troligen inte utöka verksamheten heller. Men det kanske skulle kunna göra skillnad för våra ledare. Vi måste vara rädda om dem. Hela verksamheten hänger på dem. Inga ledare – ingen verksamhet. (Idrottsförening R, administrativt ansvarig)

Det är alltså inte så mycket digitaliseringen av verksamhetsrapporteringen i sig som verkar ge upphov till den här typen av föreningars särskilda upplevelser. Däremot förefaller digitaliseringen ha gjort respondenterna mer uppmärksamma på hur bidragskriterierna är konstruerade och hur de påverkar den egna verksamheten.

I nästa avsnitt fortsätter redovisningen av hur upplevelserna av den digitaliserade verksamhetsrapporteringen skiljer sig åt. Likt ambitionen med urvalet av intervjupersoner visar analyserna av intervjudata att upplevelser och erfarenheter skiljer sig åt beroende på vilket perspektiv som anläggs, det vill säga beroende av vilken insyn i och mer praktiska erfarenhet intervjupersonen i fråga har av ApN.

ApN i ordförandens, administratörens och aktivitetsledarens olika perspektiv

Till skillnad från gemensamheterna ovan, som är grupperade utifrån vilken typ av förening respondenten representerar, följer alltså under denna rubrik en redovisning av de erfarenheter som är gemensamma för de olika typer av föreningsrepresentanter som intervjuats:

- Föreningsordförande
- Föreningsadministratör – anställd kanslist, administrativt ansvarig på ideell basis, styrelsens sekreterare eller kassör
- Föreningsledare – tränare, lagledare eller annan funktionär

Till skillnad, återigen, från tidigare presenterade gemensamheter är de upplevelser som delges av ordföranden, administratörer och ledare inte så specifika och heller inte så tätt förknippade med respondenternas respektive roller. Men det finns ändå tillräckligt mycket information i det samlade intervjumaterialet som föranleder en uppdelning med den tematik som rubriken antyder. En tydlig observation som är möjlig att göra är den som handlar om "avståndet till" den verksamhet som avhandlas i intervjuerna. Det vill säga, att upplevelser och erfarenheter skiljer sig åt beroende av var i föreningen individen är verksam, beroende på hur nära man är eller hur mycket man haft att göra med det faktiska handhavandet av aktivitetsrapporteringen. Men samtidigt måste den observationen hanteras försiktigt då det i flera fall förvisso är en ordförande som har intervjuats, men då denne parallellt även verkar som både administratör och/eller ledare. Av den anledningen är de uttalanden som rapporteras under denna rubrik företrädesvis hämtade från intervjuer med respondenter som verkar i endast en av rollerna. I och med det avvägandet blev också "avståndstemat" ännu tydligare.

I generella ordalag handlar konsekvensen av det så kallade avståndet om vilken och hur mycket kunskap respondenten i fråga har om rapporteringen. De ordföranden som intervjuats har i regel mer och mer generell kunskap om systemets övergripande drag och förefaller därigenom även vara mer positiva till såväl uppföljning i allmänhet som det specifika systemet i synnerhet. Lite tillspetsat skulle man kunna säga att det omvända gäller för de administratörer och till viss del ledare som har mer kontinuerlig och mer "nära" kontakt med själva handhavandet – att de har en lite mer skeptiskt hållning till uppföljning i allmänhet och något mer negativa erfarenheter av systemet i synnerhet. Som exempel kan nämnas att det är de respondenter som är mer direkt involverade i inrapportering som i högre utsträckning funderar över om det så kallade utfallet är värd insatsen. Det vill säga om det administrativa arbete som läggs ner inte är dyrare än de intäkter som rapporteringen ger. På liknande sätt är det företrädesvis ordförandena som "inte har hört talas om några klagomål från ledare", eller som uppger att det inte är några problem att få in rapporter från ledarna. De tycker också i allmänhet att systemet fungerar bra och att det är stor skillnad från hur rapporteringen sköttes tidigare. Återigen framträder skillnader i jämförelser med administratörernas och ledarnas utsagor som på många sätt mer eller mindre uttrycker ordförandenas motsatser.

Mer specifikt så handlar dessas berättelser om vilka oönskade konsekvenser systemet fört med sig. Ett exempel på detta är administratören som talar om hur systemet visserligen har skapat en positiv medvetenhet om hur viktigt stödet är för föreningens verksamhet men hur det samtidigt har "förstärkt individualiseringstrenden" som han uttrycker det. Han menar att uppmärksamheten har lett till att ledarna tycker sig ha rätt till det stöd den verksamhet de driver genererar för det egna lagets räkning. Respondenten är medveten om att detta är först och främst ett internt kommunikationsproblem för föreningen men vidhåller ändå att det är problematiskt hur systemet i sig driver utvecklingen i en oönskad riktning.

Ett annat exempel kommer från en administratör som lyfter ett liknande fenomen. Hon berättar om hur det är för mycket pengar som står på spel för att hon ska kunna förlita sig på att det sköts till punkt och pricka av föreningens ledare. Istället känner hon sig tvungen att sköta allt på egen hand. Dels för att undvika misstag men också för att slippa arbetet med att "jaga" ledare. Men det är inte det som är problematiskt fortsätter hon. Det är istället den oönskade konsekvens detta för med sig – att hela arbetet centraliseras vilket i förlängningen leder till att kunskapen och medvetenheten om att föreningens verksamhet är beroende av aktivitetsstödet minskar. Det är också ett problem att kunskapen individualiseras eftersom det då blir svårare att ersätta dem som har den. När allt "know-how" finns hos en eller ett fåtal personer "blir det kaos", som hon uttrycker det, om den personer blir sjuk eller slutar.

Ett sista exempel kommer från en ledare som pekar på en annan oönskad konsekvens. Han berättar om hur de sköter rapporteringen "på golvet" i den förening han representerar och menar att det som egentligen skulle innebära mindre administrativt arbete i själva verket lett till mer arbete. Eftersom den mobila applikationen "inte är att lita på", som han uttrycker det, blir det att rapporteringen halkar efter och blir beroende av att man försöker "dra sig till minnes hur det var förra tisdagen eller i onsdags". På det sättet var systemet mer tillförlitligt på "pappers-tiden" och det innebar dessutom mindre administrativt arbete.

Slutsatser

I analyserna av intervjudata är det tydligt att det är vanskligt att uttyda några entydiga upplevelser. I många frågor är det till och med så att föreningsrepresentanterna, genom sina svar, placerar sig på rakt motstående positioner i relation till varandra. Medan några är jättenöjda med exempelvis introduktion, information, stöd och support finns det andra som är väldigt missnöjda. Resterande placerar sig på olika sätt mellan dessa positioner. Det finns dock några teman som framträder tydligare än

andra även om också dessa rymmer några enstaka motstående uppfattningar. Dessa kommer att diskuteras i denna avslutande del.

Det av forskningsprojektets delsyften denna rapport avhandlat är formulerat som att skapa kunskap om hur idrottsföreningars organisation, ledarskap och verksamhet påverkas av den digitalisering av verksamhetsrapportering som införandet av ApN har inneburit. Ambitionen var också att fånga hur ambitionerna med att underlätta föreningars administrativa arbete fallit ut samt att på ett mer allmänt plan förstå hur de förändrade administrativa rutinerna och den kunskap de genererar påverkar föreningars strategiska och löpande verksamhet. Detta avslutande avsnitt är därför utformat för att lämna svar på dessa frågor.

ApN och föreningars organisation

Ett problem för föreningars organisation i relation till ApN är föreningslivets höga omsättning av utövare, medlemmar, och ledare. Detta problem är naturligtvis en generell utmaning som påverkar många aspekter av föreningars drift och verksamhet men då ApN är en så central del för många föreningars primära intäkt är omsättningen särskilt problematisk. Utmaningen handlar i stora drag om att med längre eller kortare mellanrum rekrytera och träna upp nya funktionärer som kan ansvara för den administration som rapporteringen innebär. Denna utmaning är förvisso inte helt ny eftersom det redan innan införandet av ApN krävdes någon eller några funktionärer för den administrativa uppgift rapporteringen innebar. Men det som är nytt, och som flera respondenter lyfter, är att det nya sättet att rapportera på kräver en ny typ av funktionärer. Eller i varje fall en ny typ av kompetens. Just den kompetensen är dessutom något som många av föreningarnas "gamla eldsjäl" saknar och/eller inte har vilja eller möjlighet att utveckla.

En positiv sidoeffekt av detta fenomen är dock att fler medlemmar som kanske inte tidigare varit aktiva i föreningens administration aktiveras vilket i sin tur skulle kunna leda till större medlemsinflytande, bredare engagemang och större förståelse för verksamhetens villkor bland medlemmarna. Men mot det måste ställas de akuta problem som kan uppstå om ingen är villig att ta på sig uppdraget. En vanlig lösning är förmodligen att någon redan befintlig funktionär såsom till exempel ordförande, sekreterare eller kassör (under förutsättning att de inte också är en "gammal eldsjäl" som inte är villig att ta sig an de nya rutinerna) får ytterligare en arbetsuppgift på sitt bord. På så sätt centraliseras administrationen än mer vilket leder till att potentialen för ett större medlemsinflytande, bredare engagemang och större förståelse för verksamhetens villkor bland medlemmarna minskar. Något liknande gäller för de föreningar som har ett så kallat kansli. Men oavsett effekt är just omsättningen en aspekt som bör tas i beaktande i utformningen av introduktioner, information,

utbildning/fortbildning, stöd, support och forum för feedback och återkoppling. Frågor som skulle kunna diskuteras i relation till detta är om och i så fall hur ett eventuellt större medlemsinflytande, bredare engagemang och större förståelse för verksamhetens villkor bland medlemmarna kan tas till vara. Kan ApN bidra till en ytterligare demokratisering av föreningslivet? Eller åtminstone till en demokratisering av dess styrning? Kan och bör den kommunala administrationen ha en roll i detta? Kan forum för feedback och återkoppling även inrymma dylika aspekter? Att vid så kallade användarträffar inte enbart avhandla tekniska frågor utan också föra en dialog om styrningsfrågor? Eller omvänt, är en eventuell centralisering av administration per definition negativ och hur kan i så fall dylika effekter motverkas om det är önskvärt? Kan och bör den kommunala administrationen ha en roll även i detta? Eller är det möjligen idrottsrörelsen, det samlade föreningslivet, eller Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor som bör ta detta ansvar?

En annan organisatorisk utmaning för föreningarna kopplad till de nya rapporteringsrutinerna är en som har mer med själva organiseringen av aktiviteter att göra. Men liksom ovan är det egentligen inte en särskilt ny problematik utan torde även ha gällt innan dess att ApN infördes. Det är dock tydligt att de nya rapporteringsrutinerna har lyft upp problematiken på agendan då den blivit tydligare i och med de nya rutinerna. På så sätt har de nya rutinerna hjälpt föreningarna att uppmärksamma hur bidragssystemet är konstruerat och fungerar. Vilket i sin tur har möjliggjort för dem att reflektera över hur det styr eller inte styr deras verksamhet.

Utmaningen för föreningarna handlar i grova drag om att skapa en verksamhet som passar för de kriterier som gäller för bidragsgivningen. Om det är problematiskt eller inte kan betraktas ur två perspektiv. Å ena sidan kan det ses som en rimlig effekt av att med bidrag kommer en viss mån av styrning och önskemål om motprestationer. Det vill säga, om föreningen vill ha det allmännas stöd för den verksamhet som bedrivs måste den också finna sig i att göra verksamhet som ligger i linje med de mål som är kopplade till bidragen. Å andra sidan kan det ses som problematiskt att stat och kommuner i det här fallet utformar bidragskriterier som dels inte är anpassade för den verksamhet som faktiskt bedrivs, dels motverkar några av de effekter som bidraget är satt att stimulera. Det vill säga att kriterierna till viss del ser ut att utgå från en bestämd norm för vad verksamhet och aktiviteter är och inte är. Att de upplevs vara utformade i relation till verksamhet och aktiviteter som förvisso är i majoritet men som samtidigt och av samma anledning skapar begränsningar för de föreningar som bedriver verksamhet och aktiviteter som inte uppfyller normen eller sällar sig till majoriteten.

I intervjuerna finns många exempel på den typen av begränsningar som föreningarna själva uppmärksammat tack vare de nya rapporteringsrutinerna. Det är däremot inte uteslutande ett problem som ska hänskjutas till en intern fråga för föreningarna att hantera. Även om det i ett styrningsperspektiv är lätt att hemfalla till den typen av lösningar. Men eftersom kriterierna även upplevs motverka vissa av de målsättningar som finns med stödet borde det också ses som ett problem för även avsändaren av bidraget att ta hänsyn till. Givet att de målsättningar som finns uppsatta är linjerade med de som gäller för statens bidragsgivning till föreningsaktiviteter förefaller vissa kriterier medföra effekter som går stick i stäv med målsättningarna. Mer konkret betyder det att kriterier som exempelvis deltagarantal, aktivitetslängd, ledare och personnummer riskerar att hämma verksamhet och aktiviteter som riktar sig mot just de potentiella deltagare (funktionsnedsatta, nyanlända, föreningsovana, spontandeltagare, etc.) som bidragspolitiken har som ambition att nå och rekrytera i större utsträckning.

I det avseendet har de nya rapporteringsrutinerna bidragit till att aktualisera bidragskriteriernas utformning vilket bör tas i beaktande i ett eventuellt fortsatt utvecklingsarbete. I detta arbete kan det också finnas skäl att även inkludera en översyn av den totala bidrags- och subventionsstrukturen som flera föreningar efterfrågar. Det vill säga att inte enbart fokusera på själva aktivitetsstödet, utan att även inkludera de resurser som utgår för exempelvis subventioner av lokaler som kommer vissa föreningar och vissa typer av föreningar till godo men inte andra.

ApN och föreningars ledning

En viktig fråga för föreningsrepresentanterna i denna studie relativt de nya administrativa rutinerna och föreningens ledning, ledarskap och ledare är den om vad ledning, ledarskap och ledaruppgifter är, inte är, men borde vara. Den utbredda uppfattningen bland respondenterna är att alltför mycket tid och energi läggs på administration och för lite blir över för de arbetsuppgifter man tycker utgör föreningens kärnverksamhet. I likhet med diskussionen som förs inom andra politikområden, att till exempel lärares, läkares och polisers tid måste frigöras från administrativa uppgifter så att deras kompetens istället kan läggas på kärnverksamheterna, menar många respondenter att den administrativa "påläga" som de upplever att de nya rutinerna innebär skapar problem i flera led.

För det första upplevs det skapa ett rekryteringsproblem. Det vill säga att det upplevs svårt att locka medlemmar att ta på sig ledaruppdrag när den implicita eller ibland explicita arbetsbeskrivningen handlar mindre om det pedagogiska uppdraget och mer om administration. För det andra menar flera respondenter att det skapar problem i den löpande verksamheten då det upplevs svårare och svårare att upprätthålla kvaliteten

i aktiviteterna då så mycket tid och energi måste läggas på administrativa arbetsuppgifter. För det tredje upplevs det skapa problem för ledarna i planeringen av aktiviteter då deras upplägg begränsas av att de måste ta hänsyn till de kriterier som reglerar aktivitetsstödet. Även om majoriteten av de intervjuade menar att verksamhet inte låter sig styras på det sättet finns det ändå representanter, förvisso till övervägande del för föreningar med så kallade okonventionella aktiviteter på sin repertoar, som menar att det är olyckligt att deras upplägg inte i första hand styrs av deras egna pedagogiska idéer utan också i många fall av den administration och de kriterier som omgärdar aktiviteternas genomförande.

På liknande sätt som skolpolitiker har börjat fundera över hur mycket styrning och administration i form av uppföljningar, kvalitetsmätningar och kontroll som är rimlig innan det går ut över undervisningens kvalitet och i slutänden elevernas skolresultat, väcks funderingar om hur mycket av styrning, mätning och kontroll föreningslivet maktar med. Denna aspekt är något som bör tas i beaktning i det fortsatta utvecklingsarbetet. Särskilt med tanke på larmrapporter om sjunkande medlemstillströmning och ökande ledarbrist (Centrum för idrottsforskning, 2015).

En annan utmaning för ledarskapet i föreningarna kopplad till de nya rapporteringsrutinerna är de individualiseringseffekter som några respondenter reflekterat över. Flera menar att de är direkta effekter av att de ledare som leder aktiviteter för grupper och lag fått ökad insyn i de intäkter som aktiviteterna genererar. Effekterna respondenterna talar om innebär i stora drag att fler ser till sitt och att det skapas flera skilda verksamheter i föreningen – mikroekonomier. Visserligen är detta något som flera uppmärksammat även innan det att rutinerna förändrades i form av så kallade "lagkassor" till vilka utövare och deras föräldrar bidrar med hjälp av intäkter från exempelvis försäljning, loppmarknader, julfester och liknande. Men för föreningens ledning är det likafullt ett problem som förstärks av det synliggörande av intäkter som digitaliseringen medfört. Med det inte sagt att det är ett problem för avsändaren att lösa. Men det är något som bör kommuniceras till föreningar som inlägg i deras fortsatta utvecklingsarbete.

ApN och föreningars strategiska arbete

Även om de flesta ser de nya administrativa rutinerna som ett sätt att underlätta den kommunala administrationen i första hand finns också röster som antyder förväntningar om att de också skulle kunna underlätta föreningarnas strategiska arbete i termer av övergripande verksamhetsplanering, lokalbokning, ledarrekrytering och liknande. Men mer faktiska erfarenheter av dylika effekter är svårare att hitta. Förvisso finns några spridda röster om hur de närvaromarkeringar som genereras inte bara rapporteras in i systemet utan också används för att få en överblick över

fluktuationer i närvaro och liknande, men de allra flesta verkar inte ens ha reflekterat över det som en möjlighet. Tvärtom finns det istället några som har andra system för det ändamålet.

Däremot är det många respondenter som funderar över hur kommunerna använder de data som rapporteras in. Man är också nyfiken på och efterfrågar någon typ av konsekvenser. Ett exempel på en sådan är att man föreställer sig att det ska följa någon form av förändring i bidragsfördelning, bidragskriterier, eller liknande av den statistik som skapas av de data som rapporteras in. Det vill säga förväntningar om att när nu kommunen får underlag på vilka som gör vad, var, när och hur ofta, så ska det också följa åtgärder som till exempel höjda bidrag för eftersatta målgrupper eller dylikt. En annan typ av konsekvens som efterlyses är den som handlar om att man är intresserad av någon form av besparingseffekt. Att de resurser som sparas in tack vare den minskade administration digitaliseringen inneburit i kommunhuset kommer föreningslivet till del. Eller som några respondenter väljer att formulera det – att man förväntar sig att få ta del av den kaka som skapas genom att viss administration flyttats ut till föreningarna. Men även om dessa två förväntade konsekvenser förväntas leda till något olika effekter: att de nya rutinerna ska skapa besparingar som ska komma föreningarna till del; och att de ska bilda underlag för fördelningspolitiska förändringar, kan de också ses som delar av en mer övergripande och generell förväntning – att det ska hända något. Dessa förväntningar representerar något som bör tas i beaktning i det fortsatta utvecklingsarbetet. Inte minst mot bakgrund av den misstänksamhet mot insamling av persondata som börjar bli allt vanligare är det viktigt att kommunicera hur de insamlade data används, vilka konsekvenser insamlandet medför och vilka effekter som är rimliga att förvänta.

ApN och föreningars löpande arbete

För föreningarnas löpande, operativa arbete handlar många synpunkter om systemets design, driftsäkerhet, stöd och support, och generella kvalitet. Även om det också finns många positiva röster i datamaterialet är det tydligt att systemet behöver utvecklas för att vinna bredare legitimitet. Den främsta stötestenen förefaller vara att det är skilda system för inrapportering till två olika mottagare och att det i sig skapar merarbete. Det främsta önskemålet i det avseendet är om ett gemensamt system och i andra hand att de två befintliga är bättre anpassade till varandra. Att det finns utvecklingspotential och många förslag på hur utveckling skulle kunna genomföras råder det utifrån datamaterialet inga tvivel om. Om det är problematiskt eller inte att det, på grund av de problem som upplevs, finns föreningar som överväger att avstå från bidraget kan betraktas ur två perspektiv.

Å ena sidan skulle det i ett strikt styrningsperspektiv kunna betraktas som oproblematiskt. Att det som en respondent uttrycker det inte är något tvång att söka bidrag. Det vill säga att passas inte galoscherna är det bara att låta bli. Om de nya rutinerna upplevs så underutvecklade och att det kostar mer än det smakar att ägna sig åt den administration de medför så står det varje förening fritt att avstå stödet. Ett sådant synsätt framstår dessutom som förhållandevis rimligt med tanke på att det är skattemedel som används till bidraget. I det perspektivet kan det ses som att det inte finns några egentliga incitament för utveckling och strävan efter användarvänlighet.

Å andra sidan skulle det i ett lika strikt medborgar- eller demokratiperspektiv kunna betraktas som problematiskt att bidraget villkoras på ett sätt som avsändaren inte avsett. Det vill säga att de administrativa personalresurser, den tekniska kompetens eller utrustning som en förening eller dess medlemmar tillsammans eller enskilt förfogar över möjliggör eller begränsar föreningens möjligheter till stöd. Något tillspetsat skulle man i förlängningen av ett sådant resonemang kunna hävda att vissa barn och ungdomars möjligheter till skattesubventionerade fritidsaktiviteter är villkorade av vilken typ av förening de är aktiva i, eller mer precist vilka resurser den föreningen kan mönstra för att kunna ta del av det skattefinansierade stödet.

Verkligheten är naturligtvis inte så svart-vitt som den utmålas i de ovanstående exemplen, men tillsammans kan de ändå peka ut en riktning för det utvecklingsarbete som är nödvändigt hos båda parter, hos både kommunen som avsändare och föreningen som mottagare. Kommunen behöver fortsätta att utveckla ett system som är smidigt, lättarbetat och som därmed blir legitimt bland föreningarna, och som inte skapar överväganden bland föreningarna att avstå stödet. Föreningslivet behöver arbeta med kompetensutveckling och fortbildning av sina ledare samt tillhandahålla den infrastruktur som är nödvändig för att det administrativa arbetet ska kunna utföras så effektivt som möjligt. Båda dessa aspekter är viktiga att beakta i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Avslutningsvis

Vad blir då de samlade svaren på de frågeställningar som ställdes upp inledningsvis? Har idrottsföreningars organisation, ledarskap och verksamhet påverkats, och i så fall hur, av den digitalisering av verksamhetsrapportering som införandet av ApN har inneburit? Har föreningarnas administrativa arbete underlättats och i så fall på vilka sätt? Vilka andra konsekvenser, avsedda såväl som oönskade, har uppstått som direkta eller indirekta resultat av den beskrivna digitaliseringen? Har, och i så fall på vilka sätt,

de förändrade administrativa rutinerna och den kunskap de genererar påverkat föreningars strategiska och löpande verksamhet?

Som framgår av avsnittet ovan finns det inga enkla eller helt entydiga svar på dessa frågor, men det är ändå tydligt att ApN gör skillnad på olika sätt för de idrottsföreningar som förtjänstfullt bidragit med sin tid och sina erfarenheter i den här studien. Idrottsföreningars organisation, ledarskap och verksamhet har påverkats och kommer även fortsättningsvis att påverkas. Det har ju även varit ett av den administrativa reformens syften. I vissa fall påverkas de i linje med de ambitioner som sattes upp, och i andra avseenden på mer oönskade, eller i varje fall oanade sätt. Ett tydligt exempel på detta är de ökade krav på kompetensutveckling och fortbildning som systemet ställer på de föreningsmedlemmar som sätts på arbetsuppgifterna kopplade till inrapportering, vilket i förlängningen även torde få konsekvenser för rekryteringen av föreningsledare då det är det pedagogiska uppdraget och utbytet med barn och ungdomar som är ett av det främsta motiven för att engagera sig i en idrottsförening. Att färre blir benägna att axla ledar- eller andra förtroendeuppdrag i föreningslivet lyfts i forskningen fram som den främsta utmaningen för framtidens föreningsidrott (Centrum för idrottsforskning, 2015), och med detta faktum i åtanke är det förmodligen rimligt att anta att ”mer administration”, som respondenterna uttrycker det, inte är det allra mest gynnsamma rekryteringsargumentet. Det är också rimligt att anta att fler administrativa arbetsuppgifter lämnar mindre utrymme till mer verksamhetsnära eller pedagogiska arbetsuppgifter – de som är mer tätt kopplade till träning, matcher och andra operativa aktiviteter. I en teoretisk förlängning av en sådan tankemodell är det lätt att tankarna leds till funderingar över vad det får för konsekvenser för aktiviteternas kvalitet och i ett nästa steg för kvaliteten betydelse för rekrytering och för föreningars förmåga att behålla barn och ungdomar längre upp i åldrarna, vilket i sin tur är en av både statens och idrottsrörelsens stora ambitioner (Riksidrottsförbundet, n.d.a; n.d.b). Sådana konsekvenser behöver förvisso undersökas empiriskt på egen hand för att vi ska kunna uttala oss mer säkert. I en sådan undersökning skulle också upplevelserna av ”mer administration” och ”fler administrativa uppgifter” behöva studeras närmare. Är det fråga om en faktisk ökning eller är det kompetensutveckling och fortbildning som räknas in i upplevelsen? Är det måhända i en inlednings- och övergångsfas som arbetsbelastningen ökar men som efter ett initialt merarbete minskar? Eller har det administrativa arbetet faktiskt ökat som ett resultat av ApN, trots att flera respondenter hävdar motsatsen?

Ett annat exempel är den effekt i termer av anpassning av aktivitetens utformning och innehåll som uppstår när bidragskriterierna blir tydligare och regelefterlevnaden skärps. Den effekten är särskilt tänkvärd i relation till en av den statliga

idrottspolitikerna grundstenar – idrottsrörelsen som en fri och självständig folkrörelse (Fahlén & Stenling, 2015). Än mer tänkvärd blir den i resonemangets teoretiska förlängning – att anpassningar av aktiviteter till standardiserade kriterier leder till en homogenisering av i första hand föreningsaktiviteter och i andra hand av hela aktivitetsutbudet. Sådana konsekvenser behöver förvisso (återigen) undersökas empiriskt på egen hand för att vi ska kunna uttala oss mer säkert, men ett rimligt antagande (som också styrks av annan befintlig idrottsforskning, Skille & Fahlén, in press) är att ett smalare utbud inte har samma potential som ett bredare när det gäller att attrahera utövare. För att så många som möjligt och så många olika som möjligt ska ges möjligheter och tillgång till de aktiviteter som stödet syftar att stödja, krävs många och kanske framförallt många olika typer av aktiviteter. Det i sin tur väcker samtidigt frågor om vem det är som har mest kompetens och bäst förutsättningar att bedöma vilka och vilka typer av aktiviteter som efterfrågas (och kommer att efterfrågas framöver), behövs, har mest potential att fånga nya utövare, etc., vilket återigen leder tankarna till den statliga idrottspolitikerna i vilken parterna överenskommit om att det är avsändarens mandat att sätta upp mål för sin bidragsgivning och mottagarens rättighet att definiera hur dessa mål bäst kan nås (Österlind & Fahlén, 2015).

Ett tredje och sista exempel är kopplat mer till själva systemet och handlar om förflyttningen av arbetsuppgifter från kommunala tjänstemän till föreningsmedlemmar och i vissa fall föreningsanställda. Det är åtminstone så en av digitaliseringens konsekvenser framstår för flera av de intervjuade föreningsföreträdarna. Och kanske är det i detta avseende som det ryms mest utvecklingspotential – potential att tydliggöra och kommunicera systemets fördelar och vinster för båda parter för att därmed stärka systemets legitimitet. I det analyserade intervjumaterialet finns många röster som ställer frågor om och i så fall hur den ytterligare arbetsuppgift man upplever sig fått sig ålagd ska komma föreningen till godo. Kanske bygger dessa uppfattningar på för högt ställda förväntningar, men detta kan i så fall också avhjälpas med hjälp av tydligare kommunikation.

Kommunikation och att stämma av förväntningar mellan avsändare och mottagare framstår på det stora hela som en av det framtida utvecklingsarbetets kanske viktigaste utmaningar. Kommunikation om vikten av och stöd till kontinuerlig kompetensförsörjning bland föreningarna för att hantera de arbetsuppgifter som systemet kräver och för att överbrygga de eventuella trösklar de kan medföra i rekrytering av nya ledare. Kommunikation och, kanske än viktigare, dialog om bidragskriteriernas utformning, bidragets syfte och målsättningar, samt metoder och verktyg för att nå dessa målsättningar. Och slutligen kommunikation om själva systemets förtjänster och hur de i sin tur kan gynna föreningslivets utvecklingsarbete.

Referenser

Centrum för idrottsforskning (2011). *Statens stöd till idrotten—uppföljning 2010*. Stockholm: Centrum för idrottsforskning.

Centrum för idrottsforskning (2015). *Statens stöd till idrotten—uppföljning 2014*. Stockholm: Centrum för idrottsforskning.

Fahlén, J. (2005). Organizational Structures in Sport Clubs – Exploring the Relationship between Individual Perceptions and Organizational Positions. *The Sport Journal*, 8(3), 1-25.

Fahlén, J., & Karp, S. (2010). Access denied: The new sports for all – programme in Sweden and the reinforcement of the sports performance logic. *Sport & EU Review*, 2(1), 3-22.

Fahlén, J., & Sjöblom, P. (2012). Good sport environments: A study of collective fundamental values and their importance for activity principles in Swedish club sport. *Swedish Journal of Sport Research*, 1, 1-28.

Fahlén, J., & Stenling, C. (2015). Sport policy in Sweden. *International Journal of Sport Policy and Politics*, DOI: 10.1080/19406940.2015.1063530.

Fritidsnämnden (2005). *Sammanträdesprotokoll 2005-10-24*. Umeå kommun: Dnr 187/2005.

Fritidsnämnden (2011). *Sammanträdesprotokoll 2011-12-13*. Umeå kommun: Dnr 235/2011.

Fritidsnämnden (2014). *Sammanträdesprotokoll 2014-09-25*. Umeå kommun: Dnr FN-20014/00197.

Fritidsnämnden (2014b). *Årsredovisning*. Umeå: Umeå kommun.

Garrett, R. (2004). The response of voluntary sports clubs to Sport England's lottery funding: Cases of compliance, change, and resistance. *Managing Leisure*, 9, 13–29.

Guldlänken (2015). Hämtad 2015-12-03 från <http://www.guldlanken.se/>

Harris, S., Mori, K., & Collins, M. (2009). Great expectations: Voluntary sports clubs and their role in delivering national policy for English sport. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 20, 405–423.

Intervju med Lars Klefbohm, Umeå fritid, 2015-11-26.

Johansson, S. (2005). *Ideella mål med offentliga medel. Förändrade förutsättningar för ideell välfärd*. Stockholm: Sober förlag.

Johansson, H., Kassman, A., & Scaramuzzino, R. (2011). *Staten och det civila samhällets organisationer i ett föränderligt välfärdssamhälle*. Stockholm: Överenskommelsen.

Lejon, A.-C., & Klefbohm, L. (2007). *Aktivitetskort på nätet*. Opublicerat manuskript.

Lundström, T., & Wijkström, F. (2012). Från röst till service: vad hände sedan? I F. Wijkström (Red.), *Civilsamhället i samhällskontraktet: en antologi om vad som står på spel* (pp. 245-288). Stockholm: European Civil Society Press.

May, T., Harris, S., & Collins, M. (2012). Implementing community sport policy: Understanding the variety of voluntary club types and their attitudes to policy. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 5, 397–419.

Nichols, G., Padmore, J., Taylor, P., Barrett, D. (2012). The relationship between types of sports club and English government policy to grow participation. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4, 187–200.

Plowden, W. (2003). The Compact. Attempts to regulate relationships between government and the voluntary sector in England. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 32, 415-438.

Prop. 2008/2009:126. *Statens stöd till idrotten*. Stockholm: Regeringen.

Reid F. (2012). Increasing sports participation in Scotland: Are voluntary sports clubs the answer? *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4, 221–241.

Reuter, M., Wijkström, F., & von Essen, J. (2012). Policy tools or mirrors of politics: Government-voluntary sector compacts in the post-welfare state age. *Nonprofit Policy Forum*, 3, 1-22.

Riksidrottsförbundet (n.d.a.) *Idrottslyftet – riktlinjer*. Hämtad 2009-05-12 från <http://www.rf.se/Vi-arbetar-med/Politiskafragor/Idrottslyftet/>

Riksidrottsförbundet (n.d.b.) *Handslagets programförklaring*. Hämtad 2007-04-20 från <http://www.rf.se/t3.asp?p=77127>

Riksrevisionen (2004). *Offentlig förvaltning i privat regi. Statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen*. RiR 2004:15.

Skille, E. Å. (2011). The conventions of sport clubs: Enabling and constraining the implementation of social goods through sport. *Sport, Education, and Society*, 16, 241–253.

Skille, E., & Fahlén, J. (in press). Samisk idrett og statlig politikk i Sverige og Norge. In H. Pedersen & E. Skille (Eds.). *Idrett, minoriteter og identiteter i nord*. Vallset: Oplandske bokforlag.

SOU 1998:76. *Idrott och motion för livet. Statens stöd till idrottens och friluftslivets organisationer*. Stockholm: Inrikesdepartementet.

SOU 2008:59. *Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten. Betänkande från Idrottsstödsutredningen*. Stockholm: Fritzes.

Stenling, C. (2014). Sport programme implementation as translation and organizational identity construction: the implementation of Drive-in sport in Swedish sports as an illustration. *International journal of sport policy and politics*, 6(1), 55-69.

Stenling, C., & Fahlén, J. (2014). Same Same, but Different? Exploring the Organizational Identities of Swedish Voluntary Sports: Possible Implications of Sports Clubs' Self-identification for their Role as Implementers of Policy Objectives. *International Review for the Sociology of Sport*, DOI: 10.1177/1012690214557103.

Umeå kommun (2015). *Aktivitetskort på nätet*. Hämtad 2015-12-01 från <http://www.umea.se/umeakommun/kulturochfritid/foreningar/etjanster/aktivitetskortpanatet.4.4830d5b10bd1651247800011358.html>

Wijkström, F. (Ed.). (2012). *Civilsamhället i samhällskontraktet: en antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.

Österlind, M., & Fahlén, J. (2015). Reconsidering the epistemology of the Swedish sports model through the lens of governmentality: notes on the state-civil society relationship, government, power and social change. *Idrott, historia & samhälle*, 35, 146-168.

Josef Fahlén, Joakim Lindgren, Magnus Ferry, Ola Lindberg

Aktivitetskort på nätet: En studie av förändrade rutiner för
verksamhetsrapportering och dess konsekvenser för föreningslivet

ISBN 978-91-7601-483-7
ISSN 1403-6169